

Cumhuriyet enerji

2 EKİM 2012 SALI YIL: 3 SAYI: 31

PARASIZ ÖZEL EK

KAYNAK ARIYORUZ

KUZEY IRAK'A ENERJİ YATIRIMI: Türkiye enerji ithalatçısı bir ülke olarak, kaynak çeşitlendirme arayışını sürekli yürütmek zorunda olan ülkelerden. Bu nedenle bir dönem ilişkilerin gergin olduğu Irak'ın kuzeyindeki Bölgesel Kürt Yönetimi ile bu anlamda temaslar sonuç verdi. Türk firmaları bölgede enerji yatırımları yapıyor.

TÜRKMEN GAZI YENİDEN: Türkmen gazının Avrupa'ya taşınması konusunda yeniden inisiyatif alan Türkiye, taraflarıyla yoğun görüşmeler yapıyor. Rus Lider Putin'in Türkiye ziyaretinde konunun gündeme gelmesi bekleniyor. AB, Azeri ve Türkmen yetkililerin, Türkiye eşgüdümündeki toplantıları da sürüyor. ■ Yazılar 4, 7 ve 12. sayfalarda.

Soma linyitleri iştah kabartıyor

Enerji yatırımları kapsamında Manisa'nın Soma İlçesi'ndeki linyit kaynakları da gündemde. Bölgedeki kaynakları işletecek işletmecilerden kömür parası alınmayacak. Ayrıca ABD'li bir firma linyitten gaz üretmek için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile ortak çalışıyor. ■ MERT TAŞÇILAR'ın haberi 15. sayfada.

Sayacın akıllı kime yarıyor?

Elektrik sayaçlarının sökülüp takılması bedeli, özelleştirmelerden sonra 11.2 TL'den 44 TL'ye yükseltilecek firmalara kaynak sağlanmıştır. Elektronik sayaçlar tarife değiştirebilmeye olanağı sunuyor. Ancak elektrik tüketim alışkanlıklarınızı değiştiremiyorsanız, fatura iyice kabarabilir.

■ Yazılar 9 ve 5. sayfalarda.

HES uğruna 'savaş' ilanı

Başta HES olmak üzere tüm enerji yatırımlarının önündeki engelleri kaldırma arayışına giren hükümet, savaş dönemlerinde uygulanacak yasaları işletmeye başladı. Proje alanlarındaki kamulaştırmaları gerçekleştirmek için savaş hukukuna başvuruluyor. ■ MEHMET HORUŞ'un yazısı 8. sayfada.

bu sayıda

editör

Enerjide alternatif

4

Barzani'nin petrolü Akdeniz'e açıldı
Bahadır Selim DİLEK

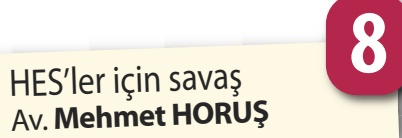
6-7

Enerjide devletçi model
Sinan TARTANOĞLU

13

Cilalı enerji devrinin sonu
Önder ALGEDİK

8

HES'ler için savaş
Av. **Mehmet HORUŞ**

SORUN SÖYLEYELİM
Orhan ÖRÜCÜ

9

14

Bütçemizi elektrik çarpacak
Fatih KAYMAKÇIOĞLU

'Peteğin önünü kapatmayın'
İklim ÖNGEL

12

13

15

Linyit yatakları iştah kabartıyor
Mert TAŞCILAR

10-11

Nükleerde ısrarın anlamı yok
Nedim Bülent DAMAR

Orta Asya Türk cumhuriyetlerinin petrol ve doğalgaz kaynaklarının Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması konusunda 1990'lı yıllar boyunca çokça düşünüldü, proje önerildi. Ancak yalnızca Azerbaycan'la petrol ve doğalgaz anlaşmaları imzalanabildi, boru hatları inşa edilebildi. Türkmenistan'ın doğalgaz kaynakları için geliştirilen projeler ise gerçekleştirilemedi. Rusya'nın bölgedeki etkinliği, Hazar Denizi'nin statüsü konusunda çıkan tartışmalar, Azerbaycan ile Türkmenistan arasında yaşanan kıta sahanlığı anlaşmazlığı projeleri gölgeledi.

Projelerin yaşama geçmemesi nedeniyle zaman zaman dönemin Türkmen yetkilileri, Türk yetkililerini suçlayan demeçler verdiler. Uzun süren sessizlik döneminin ardından Eylül ayında, Hazar geçişi projeye Türkmen gazının Avrupa'ya taşınması projesi yeniden canlandırıldı. Projenin öncülüğünü yapan Türkiye, Azeri ve Türkmen yetkilileri biraraya getirme, AB'nin ilgisini canlandırma ve Rusya'yı ikna etmekle uğraşıyor. Bu ay içinde Türkiye'ye gelmesi beklenen Rus Lider Putin'le konunun görüşüleceği değerlendiriliyor.

Başarılı olunması durumunda Türkmen gazı hem Avrupa'ya taşınacak hem de İran'dan alınan gaza alternatif yaratılmış olacak.

Bir diğer alternatif kaynak bölgesi ise Irak'ın kuzeyi. Bölgesel Kürt Yönetimi'yle bir dönem gergin olan ilişkiler günümüzde işbirliğine dönüşmüş durumda. Türk firmalar, batılı firmalarla birlikte bölgede enerji yatırımları yapıyor. Çıkarılacak petrol için Irak'tan Türkiye'ye yeni bir boru hattı yapılması dahi düşünülüyor.

Türkiye, coğrafyasındaki olası siyasi gelişmeleri değerlendirerek petrol ve doğalgaz aldığı kaynakları çeşitlendirmeye çalışıyor...

Enerji yatırımları ve projeleri ülkemizde ve dünyada hız kesmeden sürüyor. Ancak fosil yakıtların iklim sisteminde yarattığı tahribat dramatik olarak ortaya çıkmaya başladı. Örneğin Grönland Adası'ndaki buzulların yüzde 97'si geçen yıl eridi. Kuzey Kutbu'ndaki erime iyice hızlandı. Geçtiğimiz yaz Türkiye büyüklüğündeki bir bölgede buzlar tamamen eridi. Gelişmelerin iklimde ve ekolojik dengede geri dönüşmez değişikliklere yol açmasından korkuluyor.

Son dönemin enerji gündemine ilişkin diğer değerlendirmelerimizi sayfalarımızda bulabilirsiniz...

Yeni sayımızda görüşmek üzere...

İmtiyaz Sahibi:

CUMHURİYET VAKFI ADINA **Orhan ERİNÇ**

Genel Yayın Yönetmeni
Sorumlu Müdür
Editör
Cumhuriyet Reklam

: **İbrahim Yıldız**

: **Miyase İlknur**

: **Sertaç Eş**

: **(0212) 251 98 74**

Ankara İletişim (0312) 442 30 50

Yayımlayan

İdare Merkezi

Tel

e-posta

Baskı

: **Yenigün Haber Ajansı Basım ve Yayıncılık A.Ş.**

: Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sok. No:2 Şişli-İstanbul

: **0212 343 72 74 Faks: 0212 343 72 64**

: **enerji@cumhuriyet.com.tr**

: DPC Doğan Medya Tesisleri Hoşdere Yolu 34850 Esenyurt-İstanbul

YEREL SÜRELİ YAYIN

Cumhuriyet Gazetesi'nin ücretsiz ekidir.

Yayın Kurulu

Cem Kükey
Ercan Dursun
Erhan Karaçay
Emre Metin
Fatih Kaymakçıoğlu
Hamza Koç
Hayati Küçük
Hüseyin Yeşil

İrfan Şenlik
Kemal Ulusaler
Kübülay Özbek
Musa Çeçen
N. Bülent Damar
Neriman Usta
Necati İpek
Mahir Ulutaş
Olgun Sakarya
Orhan Örcü

Yönetim Kurulu Başkanı
Cengiz Göltaş

Yönetim Kurulu Yazmanı
Mehmet Bozkırlıoğlu

Koordinatör
Banu Salman

Danışma Kurulu
Gültekin Türkoğlu
İsmail Küçük
Oğuz Türkyılmaz
Necdet Pamir
Nejat Tamzok

Adres: **Elektrik Mühendisleri Odası İhlamur Sokak No:10 Kızılay-Ankara**

Tel: **0312 425 32 72** - Faks: **0312 417 38 18**

web: **www.emo.org.tr** - e-posta: **emoenerji@emo.org.tr**

Türkiye ile Kuzey Irak yönetimi arasında kurulan enerji işbirliği Bağdat yönetiminin tepkisini çekiyor

Barzani'nin petrolü Akdeniz'e açıldı

Türkiye'nin Kuzey Irak yönetimi ile enerji konusunda kurduğu ilişkiler merkezi Bağdat hükümetinin tepkisini çekiyor. Kürtlerin enerji kaynaklarını yönlendirmedeki bağımsızlıklarının siyasi bağımsızlıklarını güçlendireceği değerlendiriliyor. Türkiye ise dengelerin temelden sarsıldığı bölgesinde seçenek oluşturacak enerji denklemi kurmaya çalışıyor.

Bahadır Selim DİLEK

Türkiye ile Irak arasında belki de tarihinin en sıkıntılı günleri yaşanıyor. 2003'teki ABD işgali sonrasında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bütün dikkatler, Irak'ın enerji kaynaklarına çevrilmişti. Irak'taki enerji pastasından kimin ne kadar pay alacağı tartışılırken, kuzeydeki Kürt bölgesel yönetiminin yaptığı siyasi manevralar, bu ülkeye ilişkin denklemi hem Türkiye açısından hem de küresel aktörler açısından bir anda değiştirdi. AKP hükümetinin Sünni gözlüklerini takarak yürüttüğü mezhep eksenli politika, Irak'taki Şii el Maliki yönetimiyle köprüleri atmasına neden olunca da Ankara enerji konusunda rotasını Erbil'e çevirmiş oldu.

Aslında ABD'nin, askerlerini Irak'tan geri çekmesinin ardından Türkiye-Irak ilişkileri adeta yeni bir döneme girmişti. 1990'ların başından itibaren terör ve Kürt sorunu çerçevesinde ele alınan Irak politikası, 2007 yılından sonra ekonomi ve ticaret eksenine oturmaya başladı. 15 Ekim 2009'da Başbakan **Recep Tayyip Erdoğan**'ın Irak'ı ziyaretinde, iki ülke arasında Kerkük Petrol Boru Hattının yenilenmesini kapsayan tam 48 mutabakat muhtırası imzalandı.

Ancak iki ülke ilişkilerinde peş peşe patlak veren krizler, küresel ve bölgesel gelişmelerin de etkisiyle bu mutabakat muhtıralarının anlaşmaya dönüşmesini engelledi. AKP hükümetinin Sünni gözlüğü ile yürüttüğü politikanın temel hedefi, "**Şii el Maliki yönetiminin İran'a olan yakınlığını dikkate alarak Tahran yönetiminin Bağdat üzerindeki etkisini kırma**" amacını taşıyınca, Türkiye ile İran ilişkilerinde de gergin bir döneme girilmiş oldu.

Ankara'nın genelde Sünni ve özelde de Müslüman Kardeşler'i ön plana çıkaran politikası, son seçimlerde Türkiye ile birlikte hareket eden isimlere Iraklıye koalisyonunu kurdurmaya kadar ileri götürmesi, iplerin siyasi anlamda kopmasına neden oldu. Bir tarafta, hakkında tutuklama kararı verilmiş olan Irak İslam Partisi lideri **Tarık el Haşimi**'ye verilen destek diğer yanda Bağdat'la neredeyse ilişkilerini sıfırlama noktasında olan Kürtlerle kurulan yakın ilişki, yeni dönemin hem siyasi hem de ekono-

mik anlamda en önemli belirleyicisi durumuna geldi. Kürtlerin Ankara'dan aldığı destek, Irak politikası içinde Kuzey Irak yönetiminin izlediği politikalarla çarpan etkisi yapınca, özellikle petrol paylaşımı konusunda **Mesud Barzani**'nin elini büyük ölçüde güçlendirmiş oldu.

Böylece Bağdat ile arası bozulmuş olan Türkiye petrol ve doğalgaz konusunda rotasını da Kuzey Irak'a çevirdi. 21 Mayıs 2012 tarihinde Stratejik, Teknik, Ekonomik Araştırmalar Merkezi'nin, Erbil'de düzenlediği 1. Uluslararası Enerji Konfe-

ransı'nda Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı **Taner Yıldız**, Irak'tan ham petrol alınıp petrol ürünü verilmesi konusunda anlaşıldığını açıkladı. Bu açıklama kritik önemi haizdi.

Bu anlaşmayla Türkiye, Kuzey Irak Yönetimi ile Kürt yönetimi tarafından çıkarılan ham petrolü satın alıp karşılığında, petrol ürünü satmayı kararlaştırıyordu. Kuzey Irak Kürt Yönetimi

Doğal Kaynaklar Bakanı **Aştı Havrami** de bundan sonra petrol ihracatının Türkiye üzerinden yapılacağını açıklıyordu. Bu iki açıklama artık bölgesel enerji politikaları konusunda denklemin tamamen değişmiş olduğunu göstermekteydi. Proje ilk aşamada Tak Tak sahasından boru hat-

tı ile taşımayı, ikinci aşamada Kerkük-Ceyhan Hattı'nın 2013 yılının Ağustos ayında tamamlanmasını öngörüordu.

Havrami ayrıca 2014 yılında ayrı bir boru hattı ile Ceyhan'da bir rafineri ile bağlantı sağlayacaklarını sövmemiş, bölgeden Ceyhan'daki büyük bir rafineriye boru hattıyla taşınacak petrolün uluslararası piyasalara aktarılacağını söylemişti.

Bağdat tepkili

Ancak buna tepki gecikmemişti. Irak Hükümeti Sözcüsü **Ali Debbağ**, petrol ve

gazın tüm Iraklıların mülkü olduğunu ve bundan elde edilecek gelirlerin tüm Iraklıların temsilcisi olan merkezi hükümetin kasasına girmesi gerektiğini söyleyerek, "**Türkiye'ye ilişkinizi bizi dikkate almak zorundasınız**" mesajı vermişti.

Irak yönetimi haklı olarak Türkiye'nin toprakları üzerinden ruhsatlı olmayan Irak petrolünün ihracatına izin vermemesini istiyordu. Çünkü bu durum hem Irak Anayasasına ayırıyordu hem de ülke içindeki siyasi dengeleri ciddi anlamda bozuyordu. Irak Anayasası'nın 110. Maddesi Federal yönetimin görevlerini belirlerken aynı maddenin 1. fıkrasında dış politika, diplomatik temsil faaliyetleri,

uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar, dış borç siyasetinin müzakere edilmesi, imzalamak ve onaylamak, egemen dış iktisat ve ticaret politikasını düzenliyor. Yani merkezi hükümetinin onayı olmadan Kürtlerin uluslararası bir anlaşmaya imza atma hakkı bulunmuyor. Sözün özü, Kürtlerin Bağdat'ın onayını almadan Türkiye ile yaptığı anlaşmaların ciddi bir meşruluk sorunu bulunuyordu.

Konuya Kürt yönetimi açısından bakıldığında ise zaten Barzani, kendi bölgesinde çıkarılan petrol ve doğalgazın Türkiye üzerinden dünya pazarına satılmasını, AKP hükümeti ile geliştirdiği ikili ilişkinin önceliklerin biri olarak görüyordu. Bir anlamda Barzani, bir taşla iki kuş vurmuş oluyordu. Hem, Türkiye ile ilişkilerini geliştirip Bağdat'tan bağımsız hareket edebilmek için güç kazanıyor hem de ihrac ettiği petrol ve doğalgazın parasını kimseyle paylaşmadan zenginleşiyordu.

Enerji konusunda Erbil'in Bağdat yönetimine bağlı olmasının Kürt yönetiminin bağımsızlığını engelleyen en önemli noktalardan biri olduğu dikkate alındığında AKP'nin izlediği bu politikanın, bağımsız bir Kürt devletine giden süreci hızlandıracığı değerlendirilmesini yapmak yanlış olmayacak. Bu durumun bir anlamda Türkiye'nin özellikle 2003 yılından beri Irak'ın toprak bütünlüğüne yönelik söylemi ile çeliştiğine dikkat çekmek gerekiyor. Bütün bu gelişmeler değerlendirildiğinde, enerji alanında izlediği strateji ile Kürt yönetiminin Bağdat'tan bağımsız hareket edebileceğini ispat etmeye çalıştığı görülüyor.

Kürtler AKP üzerinden tarihi bir başarıya imza atarken, Ankara'nın payına düşen ise Bağdat yönetimi ile ilişkilerini bozmak oldu. Oysa Kürtler 2003'ten sonra Kuzey Irak petrol yataklarından çıkan petrolün kendilerince doğrudan dünyaya sevk edilmesine Türkiye'nin engel olmasından endişe etmekteydi.

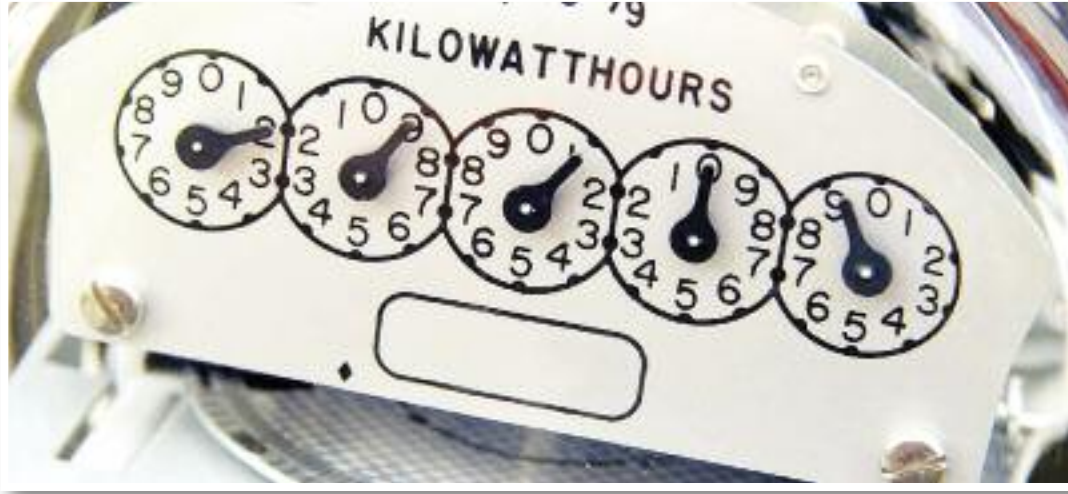
Şimdi denklem tamamen tersine çevrilmiş oldu. AKP hükümeti kısa vadeli çıkarlarını gözetip, Türkiye'nin uzun vadeli çıkarlarını tartışmalı noktaya getiriyor. Erbil'e dönen enerji rotası, Ortadoğu'daki çalkantıları çok daha ileri boyuta taşıyacak sıkıntıların işaretlerini de taşıyor.

Nuri el MALİKİ

Mesud Barzani

Dağıtım şirketlerine kıyak geçiliyor... Sayaç değişimi soygunu

Elektrik özelleştirmelerinin acı faturaları yurttaşların cebine yansımaya devam ediyor. Özelleştirme öncesi abonelerden sayaç sökme-takma bedeli olarak 11.2 TL alınırken özelleştirme sonrasında bu rakam 44 TL'ye çıktı. Halkın cebinden firmalara toplamda 700 milyon TL'lik bir kar sağlanmış oldu.

Erhan KARAÇAY
EMO Yönetim Kurulu Üyesi

Elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi ile birlikte kullanıcıların en çok yakındığı sorunlardan biri sayaçlarının kendilerinden izinsiz değiştirilerek, faturalarına ek bedeller yansıtılması oldu. Sayaçlarının doğru ölçmeye devam edip etmediğinin belirlenmesi için 516 sayılı Ölçüler ve Ayar Kanunu'na göre 10 yıllık damga süresi dolanların muayene edilmesi gerekiyorken, bu işlem sayaçlarının değiştirilmesi şekline dönüştürüldü.

Elektrik dağıtım bölgelerinin büyük ölçüde özel sektöre devredilmesinden önce elektrik sayaçlarının sökme ve takma bedelleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından belirleniyordu ve bu işlem için 2010 yılında vatandaşlar sadece 11,2 TL ödedi. Elektrik dağıtımının özelleştirilme ihalelerinin yapılması ve kimi bölgelerin devrinin gerçekleştirilmesinin ardından yani 2010 yılından itibaren sayaç sökme ve takma bedeli Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) tarafından belirlenmeye başlamıştır. EPDK'nın 1 Aralık 2011 tarihli kararıyla sayaç muayenelerinde bu işlem için toplam 44 TL alınmaya başlamıştır. Bu rakama sayacın muayenesi içerisindeki bakım, temizlik, damga gibi işlem ücretleri de eklendiğinde, her abone sağlam bir sayacın muayenesi için 62 TL ödemek durumunda kaldı.

Uygulamada ise elektrik dağıtım şirketleri abonelere, muayene yaptırmak yerine yeni bir sayaç takmayı önererek bu işlem için 45 TL gibi bir bedel alma yoluna gittiler. EPDK'nın belirlediği bedelin yüksek olması nedeni ile abonenin sayacı muayene ettirmektense, yeni bir sayaçla değiştirmesi daha karlı bir hale geldi.

Aboneler EPDK tarafından 1 Aralık 2010 tarihinde alınan kurul kararıyla, sayacı devlete muayene ettirmek yerine, sayacın dağıtım şirketi tarafından değiştirilmesine zorlanmaktadır. Çünkü bu karar sonucunda sayacın muayenesi bilinçli olarak sayacın yenilenmesinden pahalı hale getirilmiştir.

Aboneler, “62 TL ver muayene ettir ya da da-

ğıtım şirketine 45 TL ver sayaç değiştir” şeklindeki bir dayatmayla karşı karşıya bırakılmaktadır. Türkiye genelinde yaklaşık 30 milyon elektrik abonesi vardır. Dağıtım şirketlerinin, sayaç yenilenmesi halinde her aboneden sökme takma bedeli olarak alacağı para, 18,6 TL+KDV olmak üzere toplam 22 TL'dir. Bunun 30 milyon aboneye uygulanması halinde, bu sayaç değişimi işleminde abonelerden toplam 700 milyon TL sökme takma bedeli altında para tahsil edilecektir. Bu rakama dağıtım şirketleri tarafından temin edilen sayaçlar üzerinden sağlayacakları olası kar dahil değildir.

Kimi bölgelerde ise İstanbul'da olduğu gibi sayaçlar dağıtım şirketleri tarafından re'sen değiştiriliyor. Değişim sırasında, abonelere tebligat yapılıyor. Sayaç bedeli ihale ile belirlenen Boğaziçi Elektrik Dağıtım AŞ'de (BEDAŞ) 21.80 TL bedel faturaya yansıtılıyor. Şimdilik abonelere değiştirme ücreti yansıtılmıyor.

Sağlam Sayaçlar Çöpe

EPDK'nın belirlediği sayaç sökme ve takma bedelinin yüksekliği nedeni ile sağlam durumdaki sayaçlar, ölçüm yapılması ekonomik olmadığı için çöpe atılmaktadır. Ülke kaynaklarının israf edilmesinin yanı sıra sayaç üreticileri ve elektrik dağıtım şirketleri için dünyanın hiçbir yerinde olmayan bir ek kaynak aktarımı yaratılmış oldu.

Öte yandan EPDK'nın Resmi Gazete'de 11 Eylül 2011 tarihinde yayımladığı “Elektrik Piyasası Müşteri Hizmetleri Yönetmeliği”nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği'nde konuya ilişkin yeni düzenlemeler yapılmıştır. Yönetmelik değişikliği ile 31 Aralık 2013 tarihinden sonra yeni abone olan tüketicilerin sayaçlarının temini ve montajının dağıtım şirketleri tarafından bedelsiz karşılanacağına dair düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme ile 30 milyon elektrik abonesi uygulama dışı bırakılmış ve sayaç değişimine zorlanarak mağdur edilebilmelerine olanak sağlanmaya devam edilmiştir.

TOPLUMSAL BAKIŞ

Kemal ULUSALER
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Bana bir masal anlat baba!..

Emekli **Kasım** öğretmen öylesine dalgın dalgın yürüyordu ki, yanında duran lüks otomobilin içinden kendisine seslenen öğrencisini duyup, başını çevirmesi bir hayli zaman aldı:

“- Hocam buyrun, sizi gideceğiniz yere kadar götüreyim.”

Kasım öğretmen gözlüklerinin üzerinden şöyle bir baktı, öğrencisini tanıyamamıştı:

“- Benim, hocam Hacıali, tanımadınız mı?

- Şimdi çıkardım. Oğlum, sen ne olmuşsun böyle, bu ne zenginlik, bu ne şatafat böyle?

- Hocam okulu zor bela bitirir bitirmez ticaret hayatına atıldım ve işte gördüğünüz gibi Allah kısa zamanda köşeyi dönmeyi bana nasip etti.

- Oğlum, ticaret dediğin hesap işidir. Benim bildiğim senin matematiğinin çok zayıf olduğu...

- Vallaa hocam, dediğiniz gibi, matematik falan bilmem. 11'e alıp, 4'e satıyorum. Aradaki yüzde 50 ile de geçinip gidiyorum işte...”

Fıkra böyle; bu fani dünyada varıllık hesap işi olmaktan öte kitap işidir benim bildiğim. Kitabına uydurup, ademoğlunu soyup soğana çeviren, kolayca köşeyi dönebilmekte. Halkın kendi elleriyle seçtikleri de bu değirmene su taşımayı görev bilmekteler. Bu da bir tür kazan kazan politikası işte. Peki, kaybedenler hiç soru sormuyorlar mı? Onları ikna politikaları için de güdümlü medya başta olmak üzere, bin bir türlü malzeme üretilmiş vaziyette. Bu malzemeler kullanılarak, ne masallar anlatılır ve ne masal alemlerine götürülür bu coğrafyanın garip insanları... Bu masallardan biri de vakti zamanında çok kullanılan “**özelleştirmenin nimetleri**” masalı idi. Kamu mal ve hizmetleri özel sektöre devredilecek ve bu ülkenin halklarına da ucuz, kaliteli, güvenli, şeffaf bir şekilde mal ve hizmet sunulacaktı. Aradan yıllar geçti, neredeyse tüm kamu mal ve hizmetleri özelleşti, Godot'yu bekler gibi bekliyoruz, ucuzluk ve kaliteyi, güvenli mal ve hizmet sunumunu. Sunulan, her geçen gün daha da artan fiyatlar ve kesintiye uğrayan, kalitesiz hizmetler. Bugünlerde, yine doğalgaz ve elektrige zam gündemde.

“Daha beş ay önce doğalgaza yüzde 18,75 zam yapmıştınız, bu ne şimdi?” diyecek olsanız, yanıt hazır; **“BOTAŞ zarar ediyor, bütçe zorlanıyor.”**

“Bu BOTAŞ dediğiniz doğalgaz mı üretiyor?”

“Yok, hayır!”

“Peki ne yapıyor? Ahyor, satıyor.”

“Niye zarar ediyor?”

“11'e alıp 4'e satıyor da ondan.”

“Peki, bir kamu kuruluşu 11'e alıp, 4'e satarak zarar ederken, özel sektör 11'e alıp 4'e satarak nasıl yüzde 50 kar edip köşeyi dönecek?”

“Olur mu öyle şey beyefendi?”

“Peki olamazsa ne olacak? O zaman bugüne göre çok daha yüksek fiyatlarla gaz satacak demektir.”

“Yok, özel sektör pazarlık edecek, allem edecek, kullem edecek, daha ucuza gaz temin edecek.”

“Peki öyle olacağını varsayalım. İyi de kardeşim o ucuza alabiliyorsa devlet olarak biz neden pahalı alıyoruz? Ne için bize fahiş fiyatla gaz satarak kazık atan Ruslara; ‘Gelin bir de nükleer enerji üzerinden kazıklayın bizi, seviyoruz biz böyle yaşamayı’ babından eylemlerde bulunuyoruz? Diğerlerine göre daha ucuz olduğu söylenese bile neden Azeri kardeşlerimiz (!) bize hala pahalı olan gaz satıp, iki de bir fiyat arttırıyorlar? Neden İran ile mahkemelik oluyor, tahkime gitmek durumunda kalıyoruz? Bu nasıl Devlet-i Ali ki Enerji Bakanımız, İran'a yaptırımlar içine doğalgazı sokmayan ABD'ye minnet duygularını ifade ediyor? Neden bu bakanlarımız içeride takla attırırken dışarıda takla atıyor?”

Hadi bana, **“Bu ay doğalgaza ve elektrige zam olmayacak”** deyin, **“bu kış doğalgaz ve elektrik arzında sıkıntı olmayacak”** deyin. Eyy Devlet-i Ali, eyy baba devlet! Hadi...

Bana bir masal anlat baba...

İçinde ucuz gaz, kesilmeyen elektrik olsun...

Nükleersiz hayat, içilebilir su...

Bana bir masal anlat baba
Uzaktan bağıra bağıra
Anlat ki sesini hatırlayayım
Anlat ki kendimi bulayım...

CHP'nin raporu gerçekleri ortaya koyuyor ve öneriler getiriyor: Enerjide devletçi model

Sinan TARTANOĞLU

CHP, “özel girişimi destekleyen; devletin geliştirdiği düzenleyici ve denetleyici çerçevede ekonomik birimlerin kontrolsüz risk almasını önleyen” ifadeleri içeren Parti Programı'ndan, Türkiye'nin Enerji Gerçekleri Raporu'nda vazgeçti. CHP artık, “Dışa bağımlılığı azaltarak, devletin yol göstericiliği, koordinasyonu ve gerçekçi teşvikleri ön koşul olarak koymak, özel sektör ve üniversiteleri, devletin öncülüğünde, yönlendirilmeyi ve teşvik etmeyi” hedefliyor.

CHP, Türkiye'nin Enerji Gerçekleri Raporu'nda, “özel sektör temelli, devleti piyasada düzenleyici ve denetleyici statüye koyan” Parti Programı'ndan farklı olarak enerjide dışa bağımlılığın azaltılması için “devletin yol gösterici olması gerektiği-

CHP'nin son enerji raporu, partinin bu sektöre bakışını yenilemesinin yanı sıra hedeflerini devletçi modele göre yönlendirdiğini ortaya koyuyor. Rapora göre enerji sektörüne devlet öncülük edecek, diğer kurumlar belirlenen politikanın içinde yer alacak.

ni, özel sektörün ve üniversitelerin devletin öncülüğünde yönlendirilmesini” hedefliyor. Parti Programı'nda “Özel girişimi destekleyen; devletin geliştirdiği düzenleyici ve denetleyici çerçevede ekonomik birimlerin kontrolsüz risk almasını önlemekten, özel girişim ve kamunun düzenleyici ve denetleyici görevinin bir arada olduğu piyasa düzeninden, sosyal piyasa ekonomisinden; enerji, ulaştırma, haberleşme gibi temel üretim firmalarının rekabet güçlerini ve büyümeyi destekleyen faktörler haline getirilmesinden” bahsediyordu. Partinin enerji raporunda ise “CHP, yerli ve yenilenebilir enerji kay-

naklarının payını artırıp dışa bağımlılığı azaltarak bu güçlüğü aşmayı, devletin yol göstericiliği, koordinasyonu ve gerçekçi teşvikleri ön koşul olarak koymayı, özel sektör ve üniversiteleri, devletin öncülüğünde, yönlendirilmeyi ve teşvik etmeyi” planlıyor. Bu devletçi anlayış, sektördeki özelleştirmeler, hidroelektrik santraller, enerjide planlama, kamunun denetimi, enerji alanındaki kamu kurumlarının özzerkleştirilmesi, hatta enerji ile ilişkili dış politika konularına da yansıyor. Raporda dikkat çeken başlıklar şöyle:

Enerji planlama ile yönetilir: Enerji, stratejik bir sektördür ve kamunun planlaması, yönlendirmesi, teşviki ve denetlemesi ile yönetilmelidir. Özelleştirmeler ve serbestleştirme politikaları, enerji sektöründe olmazsa olmaz çare olarak sunulmaktadır. “**Kamu tekeli kırılacak**” söylemi; Petrol Ofisi, PETKİM, TÜPRAS gibi karlı kurumun yabancı ve/veya yerli özel tekellerin eline geçmesiyle sonuçlanmıştır.

Sıkı kamu denetimi

Yasal düzenlemelerle kamu yatırımlarının önü kesiliyor. Özel sektör ise hızla ve büyük oranda kara geçemeyeceğini düşündüğü yatırımlara girmediğinden, arz-talep dengesizliği yaşanmakta, bu nedenle de elektrik fiyatları zaman zaman inanılmaz düzeylere çıkmaktadır. Planlamayı güçleştiren bir diğer konu da, halen lisans almış olan çok sayıda HES'in öne sürülen kurulu güçlerinin, uzun süreli ölçümlere dayanmayan şişirilmiş verilere dayalı olmaları nedeniyle abartılı olmaları gerçeğidir. Ticari bazı beklentilerle yapılan bu “**şişirmeler**”, talebi karşılayacak arz değerlerinin planlanması sürecinde ciddi sapmalara neden olacaktır. Bu sakıncalı uygulamaların önlenmesi için,

kamunun çok sıkı denetimi zorunlu görünmektedir.

Ücretsiz enerji

CHP iktidarında enerjiden alınan vergiler makul seviyelere çekilecek, doğalgaz ve elektrik kullanımında yoksul ailelere tüketimlerinin belli bir miktarı bedelsiz verilecek, çiftçinin enerji kaynaklı borçları yeniden ele alınacaktır. Enerji fiyatları, toplumun her kesiminin uygun koşullarda ödeyebileceği seviyede tutulacaktır. Mevcut aşırı vergiler düşürülecek, vergiden vergi alma uygulamasına son verilecektir.

DSİ gerçekten özzerkleştirilecek: Hidroelektrik potansiyelimizin, bir yandan enerjideki dışa bağımlılığımızı azaltabilmek amacıyla mümkün olan en yüksek oranda devreye alınabilmesi, diğer yandan ise çevreyi geri dönülmez biçimde tahrip etmeden kullanılabilmesi için CHP'nin atacağı ilk adım, DSİ'yi daha güçlü ve gerçekten özerk bir kurum haline getirmek olacaktır. Bunu izleyecek ikinci adım ise, akarsularımızın en uygun biçimde devreye alınabilmesi için havza planlamasının DSİ tarafından yapılmasıdır. Bunların ardından, ÇED raporlarının çağdaş ve uluslararası standartlara uygun olarak verilmesi ve nihayet can suyu hesaplarının da benzer biçimde yapılması, denetlenmesi, uygulamayanlara caydırıcı cezai yaptırım getirilmesi adımları gelecektir. Herhangi bir santral için “**ÇED'e gerek yoktur**” türünden bir görüş verilmesi söz konusu olmayacaktır.

Akarsuların kaderi

Halka rağmen HES'e izin verilmeyecek: Akarsuların; havayı, tarlaları, insanları görmeden, cebri borularla ve onlarca regü-

lâtörle kısıtlanarak, sadece üç beş yandaşı zengin etmek gibi bir “kaderi” yoktur. Yöre insanına rağmen, çevreyi geri dönülmez biçimde tahrip eden, su hakkını gasp eden, balıkçılığı yok eden, insanımızı yurdundan eden mevcut çarpık anlayışa derhal son verilecektir. Yargı kararlarının uygulanması mutlaka sağlanacak, yöre halkına rağmen sürdürülen kar odaklı HES inşaatlarına izin verilmeyecektir.

Hem sorunlu hem bağımlı: Türkiye petrol ithalatının yaklaşık yüzde 65’ini, doğalgaz ithalatının da yaklaşık yüzde 75’ini iki komşusu olan İran ve Rusya’dan ithal etmektedir. AKP iktidarının, her iki ülkeyle de sorun yaratan dış politika uygulamalarına yönelmesi, hem büyük bir

Raporda, Türkiye’nin enerji sektöründe yaşadığı olumsuzluklar da sıralanıyor. Buna göre son 10 yılda enerji ihtiyacı yüzde 42, ödenen fatura ise yüzde 550 oranında arttı.

çelişki hem de ülkemiz açısından büyük bir risk oluşturmaktadır. Enerji politikaları, sadece birkaç yandaş şirketin çıkarını kollama uğruna, dış politikada maceralara girme pahasına sürdürülebilecek bir süreçle planlanamaz. AKP’nin ABD’ye yaranmak uğruna uyguladığı bu sakıncalı politika derhal sonlandırılacak, dış politika önceliklerimiz, enerji alanındaki çıkarlarımıza ters düşmeyecek ve ulusal saygınlığımızı tesis edecek biçimde yeniden belirlenecektir. ABD ve AB ile ilişkilerimiz siyasi bağımlılıktan, karşılıklı saygı ve anlayışa; Rusya, İran ve diğer ülkelerle ilişkilerimiz enerjideki bağımlılıktan daha dengeli ve ortak çıkarların öne çıkarıldığı yeni bir zemine oturtulacaktır.

Fiyatlar yüzde 550 arttı

CHP raporunda Türkiye’nin enerji politikaları ve sonuçlarıyla ilgili şu değerlendirmeler yapılıyor:

■ **Yüzde 42 artan talebin fiyatı yüzde 550 arttı:** Son 10 yılda Türkiye’nin enerji talebi yüzde 42’ye yakın bir oranda büyümesine karşılık, artan enerji fiyatları nedeniyle Türkiye’nin, enerji kaynakları ithalatı için ödediği para yüzde 548,9 oranında artış kaydetti. 2001 yılında 8,3 milyar dolar olan Türkiye’nin enerji ithalatı 2011 yılında 54,1 milyar doları buldu.

■ **Petrol yoksulu Türkiye:** Çevresindeki ülkelerde çok yüksek petrol rezervleri bulunan Türkiye ise tam bir petrol yoksulu ülke konumunda bulunuyor. 2011 yılı sonu itibarıyla Türkiye’nin üretilebilir petrol rezervinin 183,4 milyon ton olduğu tahmin ediliyor. Bu rezervin 137,9 milyon tonluk kısmı 2011 yılı sonu itibarıyla üretilirken, geriye 45,4 milyon tonluk üretilebilir rezerv kaldığı hesaplanıyor. Bu nedenle de Türkiye ham petrol ithalatının büyük bir bölümünü ithalatla karşılıyor.

■ **Doğalgaz talebi şişiriliyor:** Tüm eleştirilere karşın ısrarla sürdürülen, enerji tüketiminde doğalgazın payının akıldışı oranlara yükselmesi olgusunun ardında, talep tahminlerinin kasıtlı olarak şişirilmesi ve buna

bağlı olarak satın alma garantisi ile inşa edilen bazı gereksiz doğalgaz santrallerinin inşasının sağlanması gerçeği yatmaktadır. Ülkemiz, önceki yıllarda yapılan ve hala sürdürülen bu sakıncalı uygulamaların bedelini hala ödemektedir.

■ **Hidrolik kaynakların yüzde 60’ı kullanılmıyor:** Türkiye’nin yıllık 140 milyar kilovatsaat elektrik üretebilecek bir hidrolik potansiyeli olduğu biliniyor. Bu potansiyelin yüzde 40’a yakını devreye alınmış durumda. Türkiye, 2011 yılında 4,6 milyar kilovatsaat elektrik ithal ederken, ihracatı da 3,6 milyar kilovatsaat olarak gerçekleşti.

■ **İthal kömür kullanımı arttı:** Son 10 yılda elektrik üretiminin kaynak kompozisyonunda en dikkat çeken nokta ise taş kömürünün payının yüzde 3,1’den yüzde 11’e kadar yükselmesi oluşturuyor. Son yıllarda ithal kömüre dayalı elektrik santrallerine ağırlık verilmesinin ithal kaynakların elektrik üretimindeki payının önemli ölçüde artırdığı gözleniyor.

■ **Linyiti unuttuk:** Linyitin elektrik üretimindeki payı son 10 yıllık dönemde dramatik bir şekilde düşerek yüzde 28’den 17’ye inerken, hidroliğin payı ise yüzde 17-26 oranları arasında seyretti.

ENERJİPOLİTİK

Doç. Dr. Mitat ÇELİKPALA
Kadir Has Üniversitesi Öğretim Üyesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Türkmen gazı yeniden...

Dünyanın dördüncü büyük gaz rezervlerine sahip olan Türkmenistan’ı batılı pazarlara bağlamayı amaçlayan Hazar geçişli doğalgaz boru hattının inşası projesi yeniden canlanıyor. Konu Eylül ayı boyunca üst düzey ziyaret ve toplantıların ana konusu oldu. Bu eğilim artarak devam edecek gibi görünüyor. Türkiye burada, gerek Azerbaycan ve Türkmenistan’ı biraraya getirmeye çalışan gerekse AB’nin konuya olan ilgisini yeniden uyandırmaya ve Rusya’yı iknaya çalışan başlıca aktör konumunda. Bu, Türkiye’nin kendi doğalgaz çeşitliliğinin sağlanması için olduğu kadar, Türkiye’yi enerji alanında stratejik ve belirleyici bir aktör yapabilme adına da önemli bir adım. Konu Türkmenistan Devlet Başkanı Berdimuhamedov’un Ağustos başında gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinin ana gündemiydi. Hazar Denizi kıyısında liman yatırımları yapmayı planlayan Türkmen tarafı özellikle İstanbul ve İzmir’deki büyük limanları incelemiş, işbirliğinin bundan sonra daha da güçlenerek gelişeceğine inandığını ifade etmişti. Takiben Enerji Bakanı **Taner Yıldız** liderlerce çizilen yol haritasını somutlaştırmak adına Türkmenistan’a gitmişti. Aslında Azerbaycan’la 25 Ekim 2011’de yapılan anlaşma Türkmen gazını da içine alarak bu adımların atılmasını öngörüyordu.

AB’de aşağı yukarı aynı tarihlerde bu sürece dahil olmak yönünde adım atmış, Eylül’de Avrupa Enerji Komisyonu’na Hazar geçişli proje ile ilgili Azerbaycan ve Türkmenistan’la görüşmeler yapmak için yetki vermişti. Bakan Yıldız, Türkmenistan’da, Azeri ve Türkmen yetkililerin yanı sıra Avrupa Birliği Enerji Komiseri **Günther Ottenger**’in de katıldığı dörtlül bir toplantı yapmıştı.

Konu, sonrasında 11 Eylül’de Azerbaycan’da yapılan Türkiye-Azerbaycan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi toplantısının da ana gündem maddesi oldu. Azerbaycan ve Türkmenistan’ın beklentisi, AB’nin, bu hat ile taşınacak gazın tamamına alım garantisi vermesi. Bu garanti maliyetlerin karşılanması güvencesinin yanı sıra projenin önündeki en büyük engel olarak duran Hazar’ın statüsü konusunun Azerbaycan ve Türkmenistan lehine çözümünde bir dayanak olarak görülüyor. Azerbaycan ve Türkmenistan, iki ülkenin enerji kaynakları konusunda anlaşmasının yeterli olduğuna inanıyor. Konunun diğer kıydaşları ise sadece ekolojik açıdan ilgilenirdiği düşünülüyor. Azerbaycan tarafı Türkmenistan’ın tutumunun belirleyici olduğunu ileri sürüyor. Beklenti Türkmenistan’ın bu projeyi Batı’ya açılan bir hat olarak kabul ederek Azerbaycan’a destek vermesi. Türkiye’nin rolü ve faaliyetleri de burada öne çıkıyor.

Türkiye’den Türkmen gazına talip olduğu yönünde açıklamalar defalarca tekrarlanmıştı. Bu, Türkiye ve ABD açısından İran unsurunun devre dışına çıkartılması, çeşitliliğin sağlanması adına önemli. AB açısından ise yaklaşık 25 trilyon metreküplük alternatif Türkmen kaynağına Türkiye üzerinden ulaşılması anlamına gelecek. Fakat AB’nin gerekli sorumluluğu üstlenip üstlenmeyeceği hala çok da net değil. Bu noktada projeye destek veren ABD’nin, Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) örneğini hatırlatır bir biçimde ağırlığını koyması gerekecek. Ama hem koşullar çok farklı hem de seçimleri beklemek gerekiyor. Diğer taraftan oyunun muhtemel kaybedeni olacak İran ve Rusya’nın da çevre konusundan hukuki meselelere kadar geniş bir yelpazede sorun çıkarmasını beklemek gerek.

Bu durum, muhtemelen Ekim ayı ortasında Türkiye’de yapılacak olan Türkiye-Rusya Üst Düzey İşbirliği Konseyi toplantısının da gündemini belirleyecek gibi. Akkuyu Nükleer Santrali ve Güney Akım projelerini de içine alan enerji merkezli stratejik projelerin ve dengelerin ele alınmasını beklemek gerek.

Kısacası bölgesel dengelerin yeniden Hazar’a doğru kaydığı, enerji güvenliği ve jeopolitik dengeler merkezli bir tartışma ya da mücadele tekrar canlanacak gibi. Bu konu İran’ın yanı sıra, Irak ve Suriye’deki gelişmeler ile artan PKK terörü merkezli değerlendirmelerin yapıldığı geleneksel jeopolitik stratejik tartışmaları yeniden akıllara getiriyor. Kapsamlı düşünmek gerek.

Bakanlar Kurulu, ekolojiyi bozan projeler için acele kamulaştırma yoluna gidiyor Hükümet HES'ler için savaş açtı

Hükümet, HES ve benzeri yatırımların hızlandırılması için seferberlik ve savaş durumlarında uygulanacak yöntemlere başvuruyor. Bakanlar Kurulu, ekolojiyi olumsuz etkileyen projeleri gerçekleştirmek için adeta 'savaş açmış' durumda...

Av. Mehmet HORUŞ

Bakanlar Kurulu'nun 2012 yılında yaptığı neredeyse bütün toplantılarında, Türkiye'nin farklı yörelerindeki taşınmalara "acele kamulaştırma" yöntemiyle el konulduğuna dair kararlar alınıyor. Özellikle, HES, madencilik, boru hattı, kentsel dönüşüm, otoyol, hızlı tren projelerinde mevzuatımızda istisnai bir yol olarak düzenlenen acele kamulaştırma yöntemi, olağan kamulaştırmaların yerini almaya başladı.

Savaş hukuku

Hukukçu olmayan ve konuya ilgili olmayan kişiler için karışık gibi görünse de aslında acele kamulaştırmanın ne olduğu ve hangi hallerde uygulanabileceği Kamulaştırma Kanunu'nda ve Danıştay'ın son yıllarda verdiği çok sayıda mahkeme kararında gayet net ve anlaşılabilir şekilde ifade edilmektedir. 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun Acele Kamulaştırma başlıklı 27. maddesinde: "3634 Sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun uygulanmasında yurt savunması ihtiyacına veya aceleciliğine Bakanlar Kurulunca karar alınacak hallerde veya özel kanunlarla öngörülen olağanüstü durumlarda gerekli olan taşınmaz malların kamulaştırılmasında (...) seçilecek bilirkişilerce tespit edilecek değeri, idare tarafından mal sahibi adına 10. maddeye göre yapılacak davetiye ve ilanda belirtilen bankaya

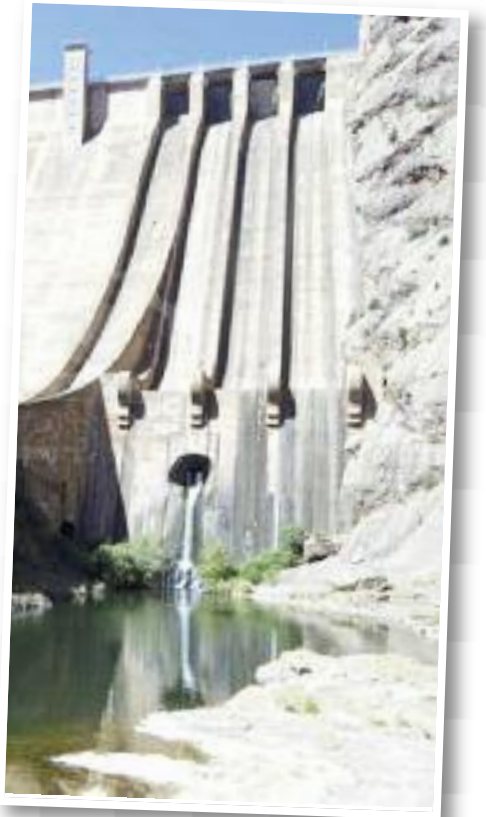
yatırılarak o taşınmaz mala el konulabilir" kuralına yer verilmiştir. Kanundaki "el konabilir" ifadesi dikkat çekicidir. Çünkü üstün bir erk tarafından eşitsiz bir ilişki içerisinde mülkiyet hakkının ortadan kaldırılması söz konusudur.

Kamulaştırma Kanunu'nun yukarıda alındığı 27. Maddesi'nin atıf yaptığı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'na da yakından bakarak konuyu biraz daha somutlaştırabiliriz. 3634 Sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nun 1. Maddesi'nde; "Seferberlik ve savaş hali ile bu hallerin henüz ilan edilmemiş olduğu ancak savaş gerektirebilecek bir durumun meydana geldiği gerginlik ve kriz dönemlerinde yapılacak seferberlik hazırlıkları ile kıtaların toplanması esnasında, alelade vasıtalarla temin edilemeyen bütün askeri ihtiyaçları veya hizmetleri bu Kanun hükümleri dairesinde vermeye veya yapmaya her şahıs borçludur" denilmek suretiyle kanunun hangi koşullarda uygulanacağı belirtilmiştir. 3634 Sayılı Kanun'un 4. Maddesi'ne göre; "Bu kanunun koyduğu mükellefiyetin tatbikini istemek salâhiyeti ancak ciheti askeriye aittir." Görüldüğü üzere savaş halinde dahi "askeriye" bu yetkiyi doğrudan kullanamayacak, Bakanlar Kurulu'ndan talepte bulunacaktır. Bu kanunun 1939 yılında 2. Dünya Savaşı öncesinde savaşa hazırlık kapsamında çıkarıldığını da hatırlatalım. Savaş sırasında cephe ve asker yığınağı, askeri üs,

askeri hastane, askeri yol ve köprüler için ihtiyaç duyulan taşınmazlara bu yolla el konularak olağan kamulaştırmayla zaman kaybedilmemesi öngörülmüştür. Kanun biraz eski tarihli olduğundan süvari birliklerindeki atların ihtiyacı olan yemlerin tedariği için tarlalara el konulabileceği ya da askerin ekmek ihtiyacı için fırınlara el konulabileceği vs hükümlere kanunda yer verilmiştir.

HES uğruna savaş

Acele kamulaştırmanın bir savaş hukuku uygulaması olduğu açıkça görülüyor. Kamulaştırma Kanunu'nda savaş, seferberlik, yurt savunması ve diğer olağanüstü haller dışında "aceleciliğine Bakanlar Kurulunca karar alınacak haller" denilerek Bakanlar Kurulu'na bir esneklik tanınmıştır. Son yıllarda Türkiye'de bir savaş ve seferberlik ilanı söz konusu olmadığından, acele kamulaştırma kararı verilebilmesi için geriye Bakanlar Kurulu'na tanınan bu "esnek" yetki kalıyor. Danıştay'a göre ise; "Bakanlar Kurulunca karar verilebilmesi için de kamu yararı ve kamu düzenine ilişkin olma halinin maddede yer alan diğer iki koşula paralel nitelik taşıması gerektiği açıktır." Bu içerikte verdiği sayısız kararında Danıştay, Bakanlar Kurulu'na tanınan takdir yetkisinin yurt savunması ve Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'ndaki koşullar çerçevesinde gündeme geleceğini belirtmiştir.

Bu kadar açık ve net ifade edilmesine rağmen, her gün Resmi Gazete'de ülkemizin değişik yörelerindeki projeler için Bakanlar Kurulu tarafından el koyma kararları alındığını okuyoruz. Savaş zamanında Genelkurmay'ın sahip olmadığı el koyma yetkisi, şu anda HES, siyanürlü altın madenciliği, termik santral gibi ekolojik açıdan sakıncalı projeleri yapan şirketler lehine kullanılıyor. Belki de adı konulmamış bir savaşın içindeyiz: Sermayenin doğaya karşı savaşı.

SORUN SÖYLEYELİM

Orhan ÖRÜCÜ
Elektrik Mühendisi

Sayaçtaki 'akıllılık'

Mekanik sayaçların arızalanmamasına karşın değiştirilmesi tüketiciye yarar sağlamıyor. Elektrik kullanım saatlerinizi yeniden düzenleme olanağınız bulunmuyorsa, normal tarifede kalmanız yararınıza olur.

■ Elektrik dağıtım şirketi eski sayacının yerine dijital sayaç taktı. Elektronik sayacın diğerlerinden ne farkı var?

İki sayacın birbirinden temel farkı, elektronik olanın kullanım saatini de kaydedebilme özelliğine sahip olmasıdır. Eğer elektronik sayacınız varsa, kullanım saatlerine göre farklı fiyatlar sunan tarifeye de geçme olanağına sahip olabilirsiniz. Mekanik sayaçlarla ise sadece saat farkı olmaksızın tek fiyat uygulanan tarifeyi kullanma olanağınız var. Elektrik kullanım saatleri “gündüz”, “puant” ve “gece” olarak üçe ayrılır. Bu ayırımı, 06:00-17:00 arasındaki saatler için “gündüz”, 17:00-22:00 saatleri için “puant” ve 22:00-06:00 arasındaki saatler için “gece” tarifeleri uygulanıyor. Güncel fiyatlarla örnek vermek gerekirse, 2012’de uygulanan çok zamanlı konut tarifelerine göre, 1 kilovat saat (kWh) elektrik için “gündüz” saatlerinde 0,24416 TL, “puant” döneminde 0,38031 TL, “gece” döneminde 0,14598 TL olarak uygulanıyor. Hem elektronik hem de mekanik sayaç kullananların tercih edebileceği tek zamanlı tarife ise tüm zaman dilimleri için birim fiyat 0,25886 TL olarak uygulanıyor.

■ Elektronik elektrik sayacı taktırdım ama değişen bir şey olmadı, faturam zaman dilimlerine dikkat etmeme rağmen aynı geliyor, neden?

Elektronik elektrik sayacı taktırmak, elektriği farklı fiyatlarda kullanacağınız anlamına gelmez. Elektriği farklı fiyatlardan kullanmak istiyorsanız, aboneliğinizi de değiştirmeniz gerekmektedir. Tek zamanlı tarife üzerinden abone iseniz aboneliğinizi çok zamanlı tarifeye çevirmeniz gerekecektir. Yani elektronik sayacınız var ama aboneliğiniz tek zamanlıysa değişen bir şey olmaz, tek zamanlı fiyattan kullanırsınız. Çok zamanlı tarifeye geçecekseniz mutlaka elektrik tüketim alışkanlıklarınızı değiştirmeniz gerekiyor. Yoksa kWh olarak tüketiminiz düşerse bile, ödeyeceğiniz TL bedeli artar.

■ Çok zamanlı tarifeye geçtim gelen fatura bedeli arttı, neden?

Bu şikayetin nedeni kullanım saati ile doğrudan bağlantılıdır. Eğer elektrik kullanım zamanınız, elektriğin çok tüketildiği ve bunun için yüksek bedelli zaman aralığına denk geliyorsa tek zamanlı abonelikte ödediğinizden 2 kat daha fazla ödersiniz. Dikkat ederseniz, elektriğin çok tüketildiği zaman olan “puant” döneminde yüksek fiyat uygulanıyor. Bu sorunu ancak tüketiminizi diğer saatlere kaydırarak çözebilirsiniz.

■ Çok zamanlı tarifeye geçmek

■ için elektronik sayaç taktırmayı düşünüyorum. Ama hangi tarifenin bana uygun olduğuna karar veremedim, öneriniz var mı?

Öncelikle tek zamanlı tarife sizin için daha uygun ise sayaç değişikliği yapmanıza gerek yok. Hesaplamalarınız çok zamanlı tarifenin daha mantıklı olduğunu ortaya koyarsa o zaman elektronik sayaç taktırmamız gerekir.

Hesabınızı ise ağırlıklı kullanım saatlerinizi belirleyerek yaklaşık bir hesap yapabilirsiniz. Somut bir örnekle elektronik sayaçların sizin için uygun olup olmadığını hesaplayalım.

Saat 19:00’da eve geldiğinizi ve saat 23:00’de uyuduğunuzu farz edelim. Saatte 1 kWh enerji tükettiğinizi düşünelim. Normalde saatte 1 kWh enerji tüketimi konutlar için yüksek bir rakamdır ama kolay hesaplanması açısından 1 kWh şeklinde hesap edelim.

Çok zamanlı tarife 19:00-22:00 arası tükettiğiniz enerjinin bedeli $3 \times 0,38031 = 1,14$ TL olacaktır. 22:00-23:00 arası tükettiğiniz enerjinin bedeli ise 0,14598 TL olacaktır. Elektronik sayacınızın bu zaman aralığında faturanıza yazdığı bedel $1,14 + 0,15 = 1,29$ TL olacaktır.

Tek zamanlı tarifeden ise tüketiminiz zaman aralığından bağımsız olacağından, $4 \times 0,25886 = 1,04$ TL olacaktır. Görüldüğü gibi bu örnekte çok zamanlı tarifeye geçmek fazla ödemeye neden oldu. Benzer hesapları siz çamaşır-bulaşık makinelerinin, klimaların, elektrikli ısıtıcıların çalıştırıldığı saatleri göz önüne alarak, kendiniz açısından değerlendirebilirsiniz.

■ Sayacımız dağıtım şirketi tarafından eskidiği gerekçesi ile ücretli olarak değiştirildi. Şimdi ise gazetelerden okuduğumuz kadarı ile

bedelsiz değiştirileceği söyleniyor. Bizim sayacımızı değiştirmek için o yüzden mi acele ettiler?

Sayaç değişikliklerine ilişkin haberlerin kökeni Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu’nun (EPDK) yaptığı yönetmelik değişikliğine dayanıyor. Değişikliğe göre “Elektrik dağıtım sistemine yeni bağlanacak olan müşterinin sayacının temini ve montajı 31 Aralık 2013’ten sonra dağıtım şirketi tarafından yapılacak. Yeni sayaçların temini ve montajı sırasında dağıtım şirketi aboneden herhangi bir bedel istemeyecek, sayacın mülkiyeti de dağıtım şirketine ait olacak.” Kısaca değişiklik mevcut aboneleri etkilemiyor. Acelelenin nedeni bu değişikliği biliyor olmaları değil. Zira yönetmelik değişiklikleri özelleştirilen dağıtım şirketleri tarafından yapılıyor, bir başka ifade ile yaptırılıyor. Arada bir biz tüketiciler de sebepleniyoruz ama esas sebepleneler hep özelleştirilen dağıtım şirketleri oluyor.

■ Anlaşılan bu sayaçlar zaman içinde bir şekilde elektronik olanlar ile değişecek. Başka şansımız yok. Bu sayaçları kullanırken nelere dikkat etmek gerekir?

Öncelikle abone olduğumuz tarifeyi inceleyeceğiz ve örneklerden hareket ederek karar vereceğiz. Hangi tip tarifeden abone olursak olalım önemli olan, özellikle çok zamanlı tarife aboneliklerinde tüketim alışkanlıklarımızın değişmesidir. Elektrik fa-

turaları, kışın ısıtıcılardan, yazın klimalardan ve devamlı çalışan çamaşır makinesi, buzdolabı gibi elektrikli eşyalar dolayısıyla aile bütçesini en çok zorlayan kalemlerden biridir. Elektrikten tasarruf etmenin çeşitli yollarını sık sık tekrar ediyoruz. “Elektronik sayaçlar ve çok zamanlı tarife, faturalarda düşüş sağlayabilir mi?” diye sorsanız, yanıtımız ancak “tüketiminizi planlayabilir ve rahatınızı bozmaya hazırsanız” evet olabilir. Elektronik sayaçlar ilk gündeme geldiğinde aylık 150 kWh’den az tüketim için düşük tarife uygulanarak, tasarrufun teşvik edilmesi gündeme gelmişti. Artan elektrikli cihaz sayısı göz önüne alınarak eşğin 200 kWh’e çıkarılarak uygulanmasının ciddi etkisi olacaktır.

Elektronik sayaçları kullanırken özetle şunlara dikkat etmek gerekir:

■ Elektronik sayaç olması ucuz tarife için yeterli değildir. Bunun yanında elektrik dağıtım şirketine çok zamanlı tarifeye geçmek istediğinizi bildirmeniz gerekiyor.

■ Elektronik sayacın ve çok zamanlı tarifenin ekonomik olması için çamaşır makinesi, bulaşık makinesi gibi fazla enerji tüketen eşyalarınızı “gece” diliminde kullanmanız gerekir.

■ Normalde sayaçlar saatlerin geri veya ileri alındığı zamanlarda kendilerini otomatik olarak ayarlarlar. Fakat bu geçişlerde problem olup olmadığını kontrol etmeniz yarar var.

■ Elektronik sayaç ve çok zamanlı tarife rahatından da biraz ödün vermeniz gerekebilir. Örneğin aşırı sıcaklarda saat 22:00’den önce klimanızı çalıştırmak istiyorsanız, bir kez daha düşünmekte fayda var.

■ Doğalgaz kullanılarak ısıtılan evlerde, çok zamanlı tarife abonelerinin, saat 22:00’den sonra doğalgazdan elektrikle ısıtmaya geçmeleri, daha ucuza ısınmanızı sağlayabilir. Sabah 07:00’ye kadar elektrikli soba ile ısıtma sağlarsanız, doğalgaza göre daha az ödersiniz.

Son söz olarak, mekanik sayaçların elektronik sayaçlarla değişmesinin mesken aboneleri açısından bir yararı yoktur. Tek zamanlıdan çok zamanlıya geçer, tüketim alışkanlıklarını değiştirmesizseniz daha çok elektrik parası ödersiniz. Değişimin kazancı mevzuatı bahane eden elektrik dağıtım şirketlerinedir. Bu kazancın hem teknik hem de parasal olduğunu söyleyelim.

2012 Konut Elektrik Tarifesi	Tek Terimli Tarife	Çek Terimli Tarife		
	(24 Saat)	Gündüz (06:00-17:00)	Puant (17:00-22:00)	Gece (22:00-06:00)
Birim fiyat (kWh/TL)	0,25886	0,24416	0,38031	0,14598

Hukuki altyapısı hazır değil, denetim kurumu yok, elektrik fiyatlarını ucuzlatmıyor, dışa bağımlılığı artırıyor...

Nükleerde ısrarın anlamı yok

Nedim Bülent DAMAR

EMO Enerji Çalışma Grubu Başkanı

Akkuyu Nükleer Santrali'nin yapımcı firması Türkiye'deki çalışmalarına başladı. Hazırlanmış oldukları Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Raporu'nun onaya gönderildiği ve raporda birçok eksiklerin tespit edildiği basına yansdı. Bu arada Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, yaptıkları hesaplara göre nükleer enerji santrallerinin gerekli olduğunu ve bunlar yapılmaz ise enerji açığı doğacağını ifade etti. Sinop'ta yapılacak nükleer santral için yıl sonuna kadar karar verme sürecini bitireceklerini belirtti. Ayrıca gazete haberlerine göre, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Türkiye'de nükleer yakıt üretilmediğini unutararak, nükleer santralleri dışa bağımlılığa çözüm olarak doğalgaz santrallerinin yerine önerdi.

Akkuyu'da kurulması düşünülen nükleer santral için yıllar içinde şimdiye dek, 70'li yıllardan beri, oldukça çok çalışma yapıldı, çeşitli harcamalar gerçekleştirildi, nükleer santral yapımı için özel daire başkanlıkları bile kuruldu. Ama hep akliselim galip geldi ve çalışmalar ya durduruldu veya ertelendi. Bu sefer de böyle olmasını umuyor.

Gerekli izinler alınabilecek mi?

Akkuyu'nun tam olarak ne zaman devreye

Akkuyu'ya nükleer santral kurulmasına ilişkin anlaşma yapılmasına karşın, birçok konu halen belirsiz durumda. En başta santralin ne zaman işletmeye alınacağı bilinmiyor. Dünyadaki örnekler göz önüne alındığında, 1972'de inşasına başlanmasına karşın henüz hizmete alınmamış olanlar var.

gireceği henüz belli değil. Anlaşmada tüm izin ve ruhsatların alınmasından yedi yıl sonra ilk ünitenin, birer yıl ara ile de öteki üç ünitenin devreye alınması öngörülüyor. Yani en iyi ihtimalle santralin tüm ünitelerinin devreye girme yılı 2023 olacaktır. Ancak 2023 yılında Akkuyu'nun devreye girmesi oldukça zor görünüyor.

Alınacak izin ve ruhsatlar yalnızca Türkiye ile sınırlı değil. Uluslararası kuruluşlardan alınacak izin ve ruhsatlar var. Uygunluğu uluslararası kuruluşlarca denetlenip izne bağlanacak hususlar var. Tüm bunların ne kadar süre alacağı belirsiz. Yalnızca Rusya ile yapılan anlaşmada 10 dan fazla uluslararası anlaşma, sözleşme veya protokole atıf yapılarak bu dokümanlardaki koşullara uyulacağı belirtiliyor. Tüm bu hususların ne kadar sürede yerine getirileceğinin bilinmiyor olması ve henüz bir konuda bile izin alınamamış olması Akkuyu'nun planlanan tarihte üretime geçmesi için engel teşkil ediyor.

Öteki ülkelerdeki deneyimlere bakacak

olursak değişik yapım süreleri ile karşılaşırız. Ancak genelde planlanan zamanda işletmeye geçmiş santral sayısı yok denecek kadar az. Şu anda dünyada yapımı devam eden 65 adet santral içinde ABD'de 1972 yılında inşaatına başlanmış olup, halen devreye alınamamış olanlar olduğu gibi 1985-1999 yılları arasında inşaatına başlanan ve ne zaman devreye gireceği belirsiz olanlar da var. Uluslararası deneyimlerden yola çıkarak Akkuyu için iyimser bir tamamlanma tarihi olarak 2025-2030 yılları arası bir tarihi kabul etmek daha gerçekçi olacaktır. Elbette ki bu tahminde toplumsal, finansal, teknik, iç ve dış siyasal riskler göz ardı edilmiş olmaktadır.

Denetleme Kurumu nerede?

Akkuyu için yurtiçinde de alınması gereken izinler vardır. Bu konudaki yasal alt yapı 5710 sayılı Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına

İlişkin Kanun ve buna bağlı olarak çıkarılan yönetmelik ile sınırlıdır. Bu yönetmeliğin bazı maddelerinin yürütülmesi ise Danıştay tarafından durdurulmuştur. Nükleer güç santrallerinin kurulması ve işletilmesi ile ilgili onay ve izinleri verme yetkisi bağımsız Türkiye Nükleer Denetleme Kurumu (TNDK) kuruluncaya kadar Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'na verilmiştir. TNDK henüz ortada yoktur. Bağımsız bir denetim kurumu olmadan Akkuyu'nun yapım ve kuruluş izinlerinin uluslararası zeminde ne şekilde kabul göreceği tartışmalıdır.

Nükleer santraller gibi sınır ötesi etkileri olan tesislerde uluslararası kamuoyunun çok hassas olduğu bilinmektedir. Örneğin Akkuyu'ya yasa ile ÇED sürecinden muafiyet getirilmiş olmasına rağmen uluslararası koşulların yerine getirilmesi için ÇED sürecinin başlatılması zorunlu olmuştur. ÇED raporu ile ilgili Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nun nasıl tepki vereceği belirsizdir. Öncelikle ÇED Raporu'nun hazırlanmasında uyulması gereken hususlar ve raporu hazırlayanların ve kabul edenlerin ehliyetlerinin sorgulanacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Bundan sonra çıkarılacak olan yasa ve yönetmeliklerin bu konuda hassas olan Türkiye kamuoyu tarafından takip edileceği ve her adımın en uç yargı noktalarına kadar götürüleceği bugünden görülmektedir. Bu ise ya-

Nükleer santralin üreteceği elektriğin ucuz olmayacağını rakamlar ortaya koyuyor. Üretilen elektrik ile dışa bağımlılığın azalacağı söylenemez. Çünkü, petrol ve doğalgaz görece daha kolay elde edilebilirken nükleer yakıt için aynı şeyi söylemek olanaklı değil.

pım ve işletmeye alış esnasında süre uzatımlarına neden olacaktır.

Sigorta sorunu aşılabilir mi?

Yapılacak tesisin tam olarak ne şekilde sigorta edileceği belirsizdir. Bugüne kadar dünyada meydana gelen kazaların vermiş olduğu zararlar göz önüne alındığında ve Fukushima'da oluşan felaket dikkate alındığında, Akkuyu'yu sigorta edecek sigorta kuruluşunun bulunamaması olasılığı çok yüksektir. Yapımcı firmanın garantisi sınırlıdır ve sigorta konusu henüz tam olarak çözülmemiştir.

Bir nükleer kaza olması halinde karşılaşılabilecek zararın büyüklüğü tartışılmayacak kadar açıktır. Dolayısı ile Akkuyu yapılarak bu risk alınacaksa getirisinin de bu riski karşılayacak nitelikte olması gereklidir. Hiç bir yöneticinin Türkiye'de yaşayan insanlar adına böyle büyük bir riski geçerli gerekçeler olmadan göze almaya hakkı olmamalıdır. Eğer bu hakkı kendinde görüyorsa o zaman çok geçerli gerekçeleri ve Türkiye'de yaşayanların onayı gerekir.

Bu birim fiyat ucuz mu?

Acaba Akkuyu'da üretilen elektriği çok ucuza mı alacağız? Ucuzluk Akkuyu'nun yapım kararında bir kriter olabilir mi?

Yapılan anlaşmada Akkuyu'nun ilk iki ünitesinin üretimini yüzde 70'inin, son iki ünitesinin üretimini yüzde 30'unun 15 yıl süre ile kilovat saat başına (kWh) 15.33 dolar sent birim fiyatını geçmeyecek şekilde ortalama 12.35 dolar sent birim fiyatla Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş. (TETAŞ) tarafından alınacağına ilişkin garanti veriliyor.

TETAŞ'ın 2011 yılı Faaliyet Raporu'nda 2001 ila 2011 yılları arasında TETAŞ'ın satın aldığı elektriğin fiyatına ilişkin veriler yer almaktadır. Bu listedeki en ucuz fiyat 4,45 dolar sent, en pahalı fiyat ise 8,59 senttir. 11 yıl ortalaması ise 6,40 dolar sentte denk gelmektedir. Yani Akkuyu'da garanti edilen fiyat, en yüksek birim fiyattan yüzde 43 daha pahalıdır ve ortalama birim fiyatın yaklaşık iki katıdır.

ABD'nin yapmış olduğu projeksiyonlara göre de 2025 yılında kWh fiyatı 9,3 sent, 2035'de ise 9,5 sent olacaktır. Bu arada ABD'de elektrik birim fiyatı bugün de bizden ucuz değil. 2010 birim ortalama fiyatı 9,8 sent olarak gerçekleşmiştir. Akkuyu'nun devreye gireceği yıllarda ABD'de elektrik birim fiyatı yaklaşık 9,5 sent iken, Akkuyu'daki üretime yüzde 30 daha fazla 12,35 sent ödeyeceğiz. Bu rakamlar Akkuyu'nun ucuz elektrik üretimi sağlamak amacı ile inşa edilmediğini göstermektedir. Yani Akkuyu'nun yapım gerekçesi ucuz elektrik sağlamak değildir.

Enerji sıkıntısını çözebilir mi?

Akkuyu'yu enerji ihtiyacı açısından değerlendirilebilmek için Akkuyu'nun devreye alınacağı yıllarda, elektrik enerjisi potansiyelinin ne durumda olabileceğini in-

celemek yararlı olacaktır. İlk ünitenin devreye girmesi öngörülen 2020 yılı tüketim tahmini Türkiye Elektrik İletim A.Ş.'ye (TEİAŞ) göre yüksek tüketim varsayımı ile yaklaşık 67 bin megavat (MW) kurulu güç ve 434 milyar kWh elektrik tüketimi olarak veriliyor. Kısaca Akkuyu'nun ilk ünitesi planlandığı gibi 2020 yılında devreye girerse o günkü tahmin edilen kurulu gücün yalnızca yüzde 1,8'ini, tahmin edilen tüketimin ise yüzde 2,21'ini karşılayacaktır.

Akkuyu'nun bütünü ile tamamlanması ve tam kapasite ile yılda 8 bin saat çalıştırılabildiği farz edilirse, Türkiye'nin 2011 elektrik tüketiminin yüzde 16,7'sine denk gelecek şekilde 38 milyar 400 bin kWh elektrik üretimi yapılacaktır. Bu değer bugün Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'ndan lisans alıp inşaatı başlamış santrallerin kapasitelerinin yüzde 11'ine, inşaatına henüz başlamayanlar da dahil edildiğinde, planlanan santrallerin yüzde 6,8'ine denk gelmektedir. Akkuyu'da üretilen enerji mevcut linyit santrallerinin 2010 üretimi kadar olacaktır. Afşin-Elbistan Santrali'nin yıllık kapasitesinin 2,5 katı, mevcut yap-işlet santrallerinin 2011 yılı üretimlerinin yüzde 85'i ve doğalgaz santrallerinin 2011 yılı üretimlerinin yüzde 37'sine eşit olacaktır. Türkiye'de 2010 yılı ortalama kayıp kaçak oranı yaklaşık yüzde 18,63 olmuştur. Bu oranın iyimser bir tahminle 2020-2025 yılları arasında yüzde 10'a düşeceğini varsayarsak, Akkuyu'nun tam kapasite üretimi o dönemki tahmini tüketim olan 434 milyar kWh'nin dağıtım kayıp kaçakını bile karşılayabilir düzeyde değildir. EPDK raporlarına göre şu anda üretim lisansı almış ve yapım aşamasında olan 42 bin 401 MW gücünde tesis var. Lisans başvurusu yapmış ve incelemede olan üretim tesislerinin (nükleer hariç) toplamı 63 bin 578 MW'dır. Toplam 105 bin 979 MW potansiyel incelemeye uygun bulunmuş durumdadır. Bu miktar TEİAŞ'ın uzun dönem tahmin raporunda 2020 yılı için belirtilen güç miktarının (67000 MW) çok fazla üzerindedir. Tabii başvuru santrallerinin hepsinin yapılacağını öngörmek yanlış olmakla birlikte böyle bir potansiyelin varlığı nükleer santrallerin alternatifinin olduğunu açıkça göstermektedir. Bu potansiyelin yapımında tereddüt olan yüzde 10'luk bir bölümü bile Akkuyu'daki üretimi karşılayacak seviyededir.

Bu başvuruların 16 bin 393 MW'lık bölümü taş kömürü ve linyit santrallerinden oluşmaktadır. Bir bölümü ithal kömür olmakla birlikte bu santrallerin yapılması Akkuyu'nun baz santral olması niteliğini de karşılayacak alternatiflerin olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Dolayısı ile yapımı planlanmış olan bu santrallerin çok küçük bir yüzdesinin teşvik edilerek devreye alınmalarının hızlandırılması bile Akkuyu'daki üretimi karşılayacaktır. Bu veriler ortada iken ve santral yapım başvuruları yapılmışken Akkuyu'nun enerji ihtiyacını karşılamada vazgeçilemez bir alternatif olduğunu söylemek mümkün görülüyor.

Döviz çıkışı artırarak

Cari açık sorununun bu denli büyük ol-

masının temel nedenlerinden bir olan enerji ithalatının büyüklüğü ve dışa bağımlılık sorununa Akkuyu çözüm olabilir mi?

Basit bir hesaplama 15 yılda Akkuyu'da üretilen enerji için ne ödeyeceğimizi bulmak mümkündür. Şöyle ki bu santralde elektrik üretimi sürecinde personel ücreti ve ikamesi dışında yurtiçine ödenecek hiçbir bedel mevcut değildir. Bu bedeli ayrı tutarsak 15 işletme yılında TETAŞ yılda 8000 saat çalışma süresi esas alındığında Akkuyu'dan 285.120 milyar kWh elektrik alacak ve 35.2 milyar dolar ödeyecektir. Akkuyu'dan bu süre zarfında piyasaya da 310.08 milyar kWh elektrik satılması bekleniyor. Akkuyu'nun piyasaya TETAŞ'a sattığının yarı fiyatına bile sattığını düşünürsek piyasadan toplam yaklaşık 19.15 milyar dolar gelir elde edecektir. Sonuç olarak 15 yılda Türkiye, Akkuyu için 54.35 milyar dolar elektrik bedeli ödeyecektir. Bu miktarın personel maaşları ve varsa uygulanacak vergiler dışında kalan büyük kısmı Rusya'ya aktarılacaktır.

Dolayısı ile Akkuyu'nun cari açık ve döviz rezervleri açısından sağlayacağı bir avantaj yoktur. Türkiye'de nükleer yakıt üretilmediğine, satılan elektriğin bedelinin tamamının yurtdışına gitmesine Türkiye garantisi verdiğine göre, Akkuyu'nun dışa bağımlılığı da azaltma olasılığı yoktur. Olsa olsa doğalgaz ithalatını bir miktar azaltabilir ancak doğalgaz ile üretilen elektriğin fiyatı daha ucuz olduğu için yurtdışına giden paranın toplamda artacağı net olarak önümüzde durmaktadır. Ayrıca nükleer yakıt stratejik bir madde olarak ulaşılması çok güç, diğer kaynaklar ise rekabet şartlarında satılan ve ulaşılması nispeten daha kolay kaynaklardır.

Bunun yanında Rus şirketi açısından bu yatırım oldukça avantajlıdır. Şöyle ki, 15 yılda en az 54.35 milyar garanti gelir elde edecek olan bu yatırımın işletme giderleri personel ve yakıt dahil olmak üzere maksimum yüzde 16 olarak öngörüldüğünde geri kalan miktar olan 45.65 milyar dolar, 10 ila 25 milyar dolar arasında gerçekleşeceği iddia edilen yatırım tutarının kat ve kat üzerin-

dedir. Bu projenin yatırım geri dönüş oranı dünyadaki emsal projelere göre yüksek yatırımlardan biri olarak kabul edilebilir.

Sonuç olarak nükleer santraller için Türkiye'de hukuki altyapının çözümlenemediği, bağımsız denetim yapacak bir kurumun olmadığı göz önüne alındığında, yapımına ve üretime ne zaman başlanacağı belirsiz, hem Türkiye hem dünya ortalamalarının üzerinde fiyatlarla elektrik üretecek olan bu santral konusundaki ısrarı anlamak mümkün değildir. Türkiye'nin Akkuyu'dan elde edilecek elektriği karşılayacak alternatiflerinin bulunduğu gerçeği ortada iken, Akkuyu elektrik üretim sistemimize ancak minimal katkı sağlarken ve yakıt açısından bağımlılığı arttıracak açık iken, böyle bir projenin ısrarla hayata geçirilmesi ile ne hedeflenmektedir?

Nükleer santrallarda yaşanan kazaların çevresel etkilerinin ne kadar büyük olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Batılı ülkelerin terk etmeye çalıştığı, atık yakıt depolama sorunun bile çözümlenemediği bu teknoloji, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu, Hindistan, Çin gibi birkaç ülke dışında ilgi görmemektedir. Nükleer santrallerin yol açabileceği felaketler düşünüldüğünde, riski göze alabileceğimiz faydalarının da bulunması gerekmektedir. Ancak Akkuyu projesinin Türkiye'nin enerji alanında karşı karşıya kaldığı hiçbir sorunun çözümüne katkı sağlamadığı bunun yerine sorunları katmerleştirdiği yukarıda anlatılanlardan açıkça görülmektedir.

O halde bu ısrarın ve acelelenin sebebi nedir? Bizim gözden kaçırdığımız bir şey mi var? Kimsenin anlamadığı ama AKP Hükümeti'nin bildiği bir neden mi var? Yoksa gözden kaçırılmaya çalışılan bir husus mu var?

KAYNAKLAR

- TETAŞ Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri 2010
- TETAŞ 2011 Faaliyet Raporu
- US Energy Information Administration, Annual Energy Outlook 2012 Early Release

Irak petrolü nereye akıyor?

Bölgesel Kürt Yönetimi, kendilerinin gelecek kurgusunu tamamen üzerinde oturdukları 3 trilyon dolarlık petrol kaynağından hareketle kuruyor. Türkiye'den bazı firmaların bölgede petrol işine girmesi, tüketicinin önüne gelen faturayı düşürmüyor.

Kemal ULUSALER

EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Kimilerinin “Eksen Kayması”, kimilerinin “Yeni Osmanlılık” olarak adlandırdığı Türkiye dış politikasındaki değişim 2010 güzünü itibariyle “komşularla sıfır sorun” dan “komşularla sıfır sorun” şekline dönüşmüştü. Suriye ile ortak baraj tesisi planlanırken dostluk barajına akacak olan sular tersine akmaya başlamış, politik tutumda “U dönüşü” gerçekleştirilivermişti. Her iki dönemde de, Ortadoğu’da Sünni-Şii çatışması kurgusunun içinde bir şekilde saf tutan Türkiye, Irak’ta gerçekleştirilen Mart 2010 seçimlerinin hem öncesinde hem de dokuz aya varan Maliki Hükümeti’ne giden süreçte Irak iç politikasında aktif olarak yer almaktan imtina etmemişti. Ancak süreç planladığı biçimde gelişme göstermemiş, Nuri el Maliki ve Sadr İttifakı’na Kürt Bölgesel Yönetimi (KBY) de katılmıştı. Siyasi cephede bu gelişmeler yaşanırken, ekonomi cephesinde ise Irak için petrol ve gaz ihracı, Türkiye içinse petrol ve gaz ithali üzerinden futbol deyimiyle paslaşmalar yeni dengeler oluşturuyordu. Irak Hükümeti ile KBY arasında petrol arama, geliştirme üretim ve ihracat üzerinden zaman zaman tırmanan bir gerilim mevcuttu. Öyle ki

KBY en sonunda Eylül 2012 itibariyle Bölgeden petrol ihracatını durduracağını bile deklare etmişti. Ancak diğer taraftan Temmuz 2012 itibariyle de Türkiye üzerinden Mersin’e ilk ham petrol çıkışı başlamış bulunmaktaydı. Irak Petrol Yasası’nın henüz tasarı halinde olması ve mevcut yasalardaki boşluk KBY ile Irak Yönetimi’nin sık sık karşı karşıya gelmesine zemin hazırlıyordu. KBY kağıt üstündeki yüzde 17’lik paydan emin değildi. Irak petrol gelirleri (yıllık yaklaşık 80-85 milyar dolar) ABD Federal Rezerv Bankası’nda Irak Merkez Bankası adına bir fonda toplanıyor, tazminatlar başta olmak üzere birçok kesintiden sonra bakiyenin dağıtımı yapılıyordu. KBY için kendine düşen paydan öte, en az 3 trilyon dolarlık bir rezerv üzerinde oturuyor olma gerçeği ile gelecek kurgusu çok daha önemliydi. Ve bu nedenle on beş kadar ülkeden çeşitli şirketlerle arama, geliştirme, üretim faaliyetleri konusunda anlaşmalar imzalamıştı. Bunların içerisinde Türkiye orijinli şirketlerde yer almakta olup, Meksika Körfezi’nde yaratıkları çevre krizinden sonra rotasını Irak’a çeviren Tony Hayward, Nat Rothschild ve Mark Parris’i de içinde barındıran Çukurova Grubu’nun General Energy Plc adlı şirketi ilk sıralarda yer almaktaydı.

Yakın coğrafyamızda tüm bu gelişmeler yaşanırken; Cumhuriyet Enerji Ekim 2012 sayısı ile ilgili 1 Eylül 2012 tarihli EMO ayağı yayın kurulu toplantısında Irak’taki son gelişmeleri enerji perspektifinden değerlendiren bir yazı yazılmasını önermiştim. Her daim olduğu gibi yazıyı kaleme almak öneren kişinin üzerine kalmıştı. Yukarıda sıralanan gelişmeler zaten kafamda idi ve bunun rahatlığıyla yazıyı kaleme almayı -her zaman olduğu gibi- son günlere bırakmıştım. İyi de olmuş. 14 Eylül 2012 tarihinde, Irak Hükümeti adına müzakere heyetinde yer alan Başbakan Yardımcısı Rosh Nuri El Şaviş yaptığı açıklamada; Kürt Bölgesi’nin ulusal petrol ihracatına katkısını sürdüreceğini, Bağdat’ın da Kürt Bölgesi’nde çalışan yabancı şirketlere ödeme yapacağını söylemesi ile gündemi de yakalamış olduk.

Görülen o ki şimdilik bir uzlaş sağlanmış durumda.

Bu uzlaş ile beraber mevcut ittifak bir süreliğine daha KBY’nin desteği ile ayakta kalmayı sürdürecektir, Allavi-İrakîye İt-

tifakı içinse yeni arayışlar gündeme gelecek. Her iki ittifak için de belirsizlik gündemde kalmaya devam ederken ne yazık ki Irak’ta kaos ortamının sona ermesi bir başka bahara kalacak gibi görünmekte. Mevcut durumdan kendine göre artılarla çıkanlar ise, KBY ile birlikte bölgede mevzilerini güçlendiren Exxon Mobil, Chevron ve Total başta olmak üzere petrol şirketleri olacaktır.

Türkiye’ye gelince; önümüzdeki günlerin, Karamahmetler, Çalıkler, Türkerler, R. Gürler’ler, M. Sepiller’ler ve ulusaşırı ortakları için sermayelerini katmerlendireceği günlere dönüşecekken, sokaktaki sade vatandaş için akaryakıt başta olmak üzere, doğalgaza, elektriğe gelecek zamlarla nasıl başa çıkacağını kara kara düşünmeye devam edecekleri günler olacağı aşikar. Bir de; **“Irak’ta petrol ve gaz maliyetleri düşüktür, Türkiye kökenli şirketler daha fazla yer alırsa Türkiye daha ucuz enerji satın alabilir”** söylemiyle, hayal satanlar var. Bilmem ki yer misiniz?

Uzmanlar, konutlarda enerji tasarrufunun inşaatla başlaması gerektiğini vurguluyor ‘Peteğin önünü kapatmayın’

İKLİM ÖNGEL

Kış ayları yaklaşırken çıkan zam haberleri yurttaşları zamsız doğalgaz alımı için harekete geçirdi. Doğalgaz satış noktalarında ufak ufak kuyruklar oluşuyor. Az enerji tüketmek yalnızca bütçelere değil, doğanın dengesine de katkı sunuyor. Mimarlar Odası Ankara Şubesi’nden Songül Üzgün, enerji tasarrufunun binaların tasarımı aşamasında planlanması gerektiğine dikkat çekiyor.

Havaların soğumasıyla birlikte ısınma maliyetleri yeniden gündeme geldi. Doğalgazla ısınanları son günlerde çıkan zam haberleri telaşlandırmış durumda. Kış öncesi uzmanlara yakıttan ve enerjiden tasarruf etmenin yollarını sorduk.

Enerji üretimi için büyük oranda fosil kaynakların kullanıldığını söyleyen Üzgün, **“Bunlar sonsuz ve sınırsız değildir. Bu nedenle de dikkatli kullanım yalnızca bütçe için değil insanlığın ge-**

leceği içinde önemlidir” dedi. Enerjinin yüzde 35’inin binalarda tüketildiğine dikkat çeken Üzgün, **“En büyük oran binaların ısıtılmasında, soğutulmasında ve havalandırılması sırasında harcanmaktadır”** dedi. Mimarının en baştan doğru ve duyarlı bir tasarım ilkesiyle başlaması gerektiğini dile getiren Üzgün, meslektaşlarının sorumluluğuna

dikkat çekti. Üzgün, **“Binalar, arsa üzerine yerleştirilirken, binanın oturacağı yerin rüzgârdan, nemden ve güneşten etkilenme faktörleri dikkate alınmalıdır. Bu veriler doğru değerlendirilerek tasarım başlarsa binada tüketilen enerji de asgari seviyeye indirilmiş olur”** diye konuştu.

Üzgün, bina içinde sürekli kullanıl-

mayan mekânların aydınlatma ve havalandırmasında kontrollü sistem kullanılması gerektiğini kaydetti.

‘Peteğin önünü kapatmayın’

Evde yapılacak masrafsız ve küçük değişikliklerle de tasarruf sağlanabileceğini söyleyen Üzgün, aydınlatma seçimine dikkat çekti. Üzgün, **“Aydınlatma seçiminde az enerji tüketen ve daha fazla verimlilik sağlayanlar tercih edilmeli. Evlerde enkandesen ampüller yerine kompakt floresan ampüller kullanılmalı”** uyarısında bulundu. Kalorifer peteklerinin üzerine ya da önlerine peteği kapatacak herhangi bir şey konulmaması gerektiğini vurgulayan Üzgün, çalışma masaları yerleştirilirken gün ışığından en olumlu yararlanacak şeklin seçilmesi gerektiğine dikkat çekti.

Tüketim çılgınlığı kutupları beklenenden çok erken eritti Cilalı enerji devrinin sonu

Fosil yakıtlara dayalı enerji tüketiminin sonucu oluşan küresel ısınma dramatik işaretler vermeye başladı. Grönland adasının buzullarının yüzde 97'sinin 4 günde erimesi, Kuzey Kutbu'ndaki erimenin bu yıl Türkiye'nin yüzölçümü oranında büyümesi bunlardan birkaçı. İklim felaketlerinin oranı da bu boyutta artabilir.

Önder ALGEDİK

Tüketici Der. Fed. İklim ve Enerji Sorumlusu

Mevcut enerji yatırımları, artık geleceğimizi değil bugünümüzü tehlikeye sokuyor. Yaşanan olaylar, yapılan enerji spekülasyonunun mevcut iklim krizini derinleştirdiğini bize gösteriyor. Bu kriz birkaç yıl önce söylendiği gibi gelecek kuşakların değil, günümüzde yaşayan insanlar için tehlike yaratacağının ciddi sinyallerini veriyor.

Grönland 4 günde eridi

8-12 Temmuz tarihleri arasında, yani sadece 4 günde, Grönland yüzey buzulunun yüzde 97'si eridi. Bu tarihi gelişme, aslında fosil yakıt merkezli küresel ekonominin yarattığı ani etkiler açısından tehlikeli bir noktadır.

Süreç bununla sınırlı kalmadı. ABD Ulusal Kar ve Buzul Verileri Merkezi'nin verilerine göre, 16 Eylül itibarıyla Kuzey Kutup dairesinin üstünde kalan Arktik buzullarda tarihi küçülme yaşandı. Normalde her kış büyüyen ve her yaz küçülen buzulun yıllık minimum alanı bu sene neredeyse 1979-2000 yılı ortalamasının yarısından da az. En son 2007'de 4.17 milyon kilometrekare alana düşerek tehlike sinyali veren buzul, bu sene 3.41 milyon kilometrekareye düştü. 2007'de tarihi olarak en küçük halinden şimdi Türkiye'nin yüzey alanı kadar buzulu kaybetmiş durumda.

Kutuplar eriyor ne demek?

Cambridge Üniversitesi'nden buzul bilimci Prof. Peter Wadhams, The Guardian gazetesine gönderdiği mektupta durumu çok net olarak ortaya koyuyor. Uzun yıllar buzulları inceleyen Wadhams, gelinen sürecin kesinlikle küresel ısınma ile alakalı olduğunu söylüyor. En kötü nokta ise, Arktik buzulların 2015-2016 yıllarının ağustos ya da eylül ayında tamamen erimiş olma olasılığı.

Arktik deniz buzullarının erimesi politikacıları da, bizleri de doğrudan etkileyecek. Nasıl mı?

1. Arktik buzulunun erimesi ile buzuldan daha koyu olan deniz yüzeyi güneşi hem yansıtamayacak, hem de daha fazla ısıyı emecek.

2. Bu durumda deniz sıcaklıkları artacak ve artan deniz sıcaklıkları, buzul çağından bu yana Arktik buzulların altında bulunan donmuş tortuların erimesi anlamına geliyor.

3. İşte bu noktada, eriyen tortu içindeki metanı atmosfere salmaya başlayacak. Yani, karbon dioksit göre küresel ısınma potansiyeli 21 kat yüksek olan bir gazın, daha güçlü bir sera gazının salınması demek.

4. Bu durumda da şimdiye kadar saldırdığımız sera gazlarının yarattığı iklim değişikliği artık "değişimden" de öte, açığa çıkan metan ile "devrilecek", kısaca iklim dinamikleri kırılacak.

5. Sonrasında oluşacak durumu tanımlamak ise çok zor. Yaşadığımız aşırı yağış, sıcaklık gibi iklim olaylarının hepsini çok kısa bir sürede yaşayacağız, kısaca "her gün tufan" diye bir yeni sözümüz olacak.

Tehlikeli nokta

Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli, 2007 yılında yaptığı çalışmalarda, Kutup yaz buzullarının ve Grönland buzulunun erimesi iklim için geri dönüşü olmayan, iklim dengelerinin kırıldığı olaylar listesinin en tepesinde gösteriliyor. Yani, bu iki buzulun kaybolması ile küresel ısınma hızlanırken diğer iklimi dengeleyen mekânizmaların da artık kırılacağı, çalışmayacağı değerlendiriliyor.

Aslında bilimsel raporların satır aralarında geçen ifadelerini doğrudan söyleyelim isterseniz. Bırakın çocuklarımızın yaşamını, kendi yaşamımızda mevcut iklim sistemini ve onun sonucundaki pek çok yaşamsal alanlarımızı kaybedeceğimiz ortada. Sonuçta, sıcaklığın bir anda 2 derece artacağı bir ortam yerine 6 derece artacağı bir döneme geçeceğiz.

Cilalı Enerji Ekonomisi

Grönland Başbakan yardımcısı Frederiksen, New York Times'e geçtiğimiz Eylül ayında iklim değişikliğinin fırsatlar ve tehlikeler getirdiğini söyledi. Burada tehlikeden kastettiği, ülkenin tek uluslararası havaalanının sular altında kalması. Fırsat ise buzulun erimesi ile daha fazla petrol ve doğalgazın çıkarılabilecek olması. Grönland'ın gördüğü bu fırsatı, bugün Arktik

bölge çevresindeki ülkeler ve petrol-doğalgaz şirketleri de görüyor. Böylece, kazandıkları trilyonlarca dolarla yaşamımızı yok eden şirketler daha fazla fosil yakıt çıkartabilecekler. Tabi ki o fosil yakıtları kullanabileceğimiz bir yaşam kalırsa.

Diğer yandan ülkemizdeki gazetelerin ekonomi sayfalarında her gün boy boy enerji haberleri çıkıyor. Kimi zaman 3. sayfada olsa da, aşırı hava olayları nedeniyle oluşan zararlar ve kayıplar da yer alıyor.

Temelde işlenen iki konu var. Birincisi Türkiye'de iştah açıcı bir enerji pazarının olduğu. İkincisi ise, bunu beslemek için ortaya atılan "daha fazla enerjiye ihtiyacımız var" politikası. Bu yaklaşımları güçlendirmek amacıyla, enerji yatırımlarının önündeki halk engellerini kaldırmak için önce "devlet eliyle kamulaştırma" gibi savaş dönemine ait bir uygulama geçtiğimiz yaz uygulamaya sokuldu. Artık Bakanlar Kurulu, enerji projelerinde arazi satın alma konusunda sorun yaşayan firmaların bu sorununu çözmek için EPDK'nin devreye girmesini kararlaştırdı. EPDK, bu firmalar için arazi alabilecek.

Bu adımın da ötesinde, şimdilerde Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporlarını aşmanın daha etkili yolu aranıyor. Bakanlığın son girişimine göre, ÇED'lerin çok ciddi suiistimal edildiklerine dair kamuoyunda fikir oluşunca, davalar kazanılmaya başlanınca, artık bu raporlar yerine teminat verilerek yatırımların önünü açma formülü gündemde. Böylece, çevreye ve insanlara zarar verdiği ortaya çıkan bir yatırıma, sadece yatırmış olduğu teminatın

devlete kalması sağlanarak izin verilmesi sağlanacak. Aslında, "paran kadar çevreyi yok etme ve iş işten geçtikten sonra pardon" diyebilme hakkı getirilmiş oluyor. Ancak doğanın geri dönüşü olmayan kayıplarının bir teminat ile nasıl giderileceği ciddi bir sorun...

Anlayacağınız, enerji alanı günümüzde gezegeni yok etme yarışına bütün dünyada dönüşmüş durumda.

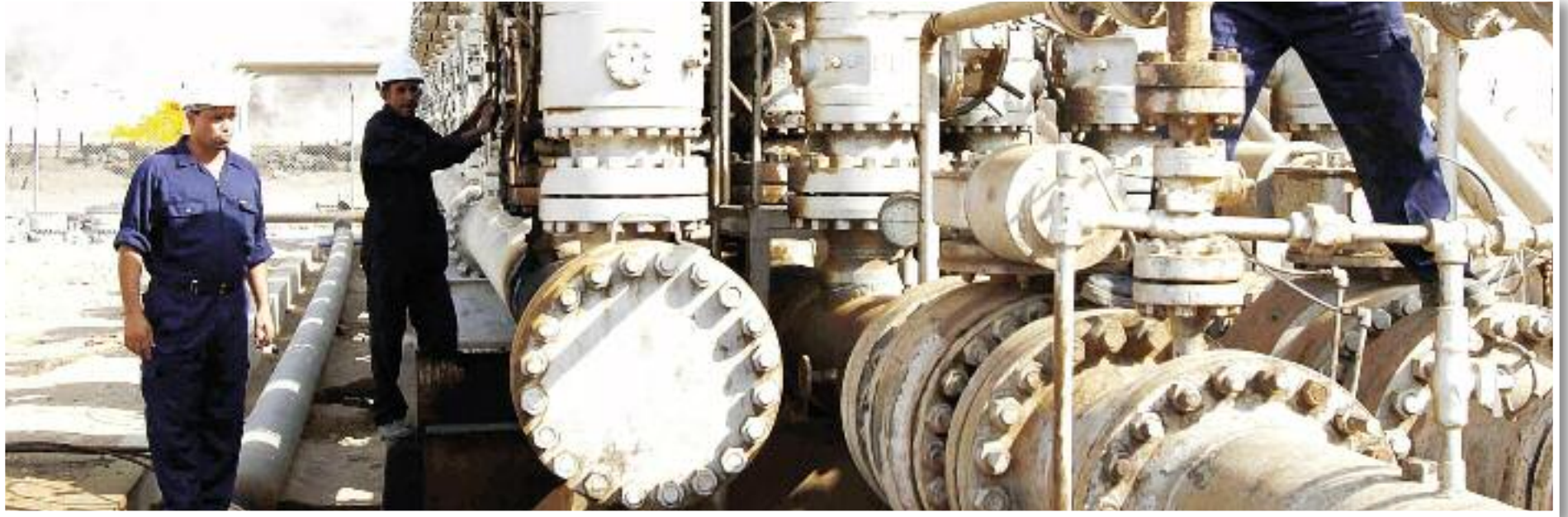
'Öteki hayatta enerji'

Türkiye ekonomik büyümeyi gerekçe göstererek cilalı bir enerji ekonomisi yaratmaya çalışıyor. Bu yaklaşımın hiçbir bilimsel ve teknik karşılığı yok, sadece politik bir karşılığı var. Politik olarak Türkiye enerjiyi "harcamaya" çalışıyor, ama var olan enerjiyi "kullanmak" gibi bir politikası yok. Böyle olduğu için yerli diyerek kömür ve yenilenebilir diyerek hidroelektrik santral gündeme getiriliyor. Ancak, iklim, enerji verimliliği ya da iklim dostu çözümler hiç akla gelmiyor.

Türkiye'nin politikası "enerjiyi harcamak" üstüne kurulu olabilir ama burada harcanan bizim yaşamımız. Yakılan her kömür geri dönüşü olmayan felaketlere açık davet çıkartıyor. Her HES projesi toplumsal ve ekolojik krize davetiye çıkartıyor. Ancak bu yatırımların hiçbirisi iklim krizinin derinleşmesi ile bir işe yaramayacak, hatta geri dönüşü olmayan zararları ortaya çıkacak.

Birisi 180 kilometre hızla duvara doğru giden arabanın gazına basan şoföre frene basmasını söylemeli. Her gün medyada enerjide 180 kilometre hızla gittiğimizi anlatan haberler çıkıyor. Tek yapılması gereken daha sık ve daha şiddetli yaşadığımız hava olaylarının duvar olduğunu kabul görmek. Bugün bütün fosil yakıt yatırımlarını durdursak, sadece duvara çarpma hızımızı düşürürüz. Duvara çarpmadan durmak ise artık şansa kalıyor gibi.

Son dört yılda yapılan zam enflasyonu üçe katladı Bütçemizi elektrik çarpacak

Eylül ayında elektrik ve doğalgaza önemli oranda yeni bir zam yapılması yoğun olarak konuşuldu. Fiyatlara ne kadar zam yapılacağı henüz net değil. Ancak son 4 yılda yapılan zamlar enflasyonu üçe katladı. Yeni zamlar toplumda bir 'çarpıntıya' neden olabilir.

Fatih KAYMAKÇIOĞLU
İktisatçı-Mühendis
Kamu Yönetim Uzmanı

Enerji kullanımına baktığımızda; ısıtmadan aydınlatmaya, pişirmeden soğutmaya, ulaştırmadan iletişime, buzdolabından çamaşır makinesine, ütüden diğer küçük ev aletlerine, küçük sanayicimizden dev sanayi tesislerine uzanan bir yapıda bir şekilde her bireyi etkilemektedir. Bir anlamda enerji yaşamımızın kalitesini belirlemekte, elektrik ve doğalgazın kullanılması yaşamın sürdürülmesi için artık kaçınılmaz bir zorunluluk.

Çağımızda enerjiyi kullanmama diye bir yaklaşımın olması olanaklı değil. Enerjinin kaliteli ve kesintisiz olarak sunulmasının yanı sıra alım gücünün zorlanmaması, fiyatların buna göre tespit edilmesi siyasilerin de gözetmesi gereken bir unsur.

Enflasyonu üçe katladı

Son 4 yılda elektrik ve doğalgaz fiyatları sürekli artarak, zam yaşamımızın bir parçası haline geldi. Hatta birkaç yıl önce kış aylarına girerken yapılan zam nedeniyle tüketimde ciddi düşüş olmuş, ardından doğalgaz fiyatlarında yüksek oranlı bir indirimle dahi gidilmişti. Başbakanın açıklamalarına göre bu ay doğalgaza yüzde 10-15 zam yapılması beklenmektedir. Bu elektrik fiyatlarına da yansıtacaktır. En son 1 Nisan'da elektrik fiyatlarına yüzde 8.1, doğalgaz fiyatlarına da yüzde 18.72 zam yapılmıştı.

Elektrik fiyatlarına 2008 yılının başından 2012 yılının birinci yarısına kadar konutlarda artış yüzde 108,68 oranında olmuştur. Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ile hesaplanan Türkiye'nin enflasyon oranı, 2008'de yüzde 10.1, 2009'da yüzde 6.5, 2010'da yüzde 6.4, 2011'de yüzde 10.5'dir. Elektrikte zam oranı enflasyonun

üç katına karşılık gelmektedir. Buna karşın ücretli çalışanların maaşlarına en iyi durumda yıllık yüzde 5 artış yapılmaktadır.

Ortalama bir ailenin aylık enerji faturası (elektrik ve doğal gaz) maliyeti 200 TL'yi geçmiştir. Bu rakam asgari ücretin yüzde 29'udur. Önümüzdeki aylarda yapılacak yeni zamlarla enerji faturaları asgari ücretin üçte birine ulaşabilecektir.

Halk enerji yoksunu

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2010 yılı sonuçlarına göre ülkemizde 2.9 milyon kişi günlük 4 TL ile geçiyor. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın verisine göre, Eylül 2009 itibarıyla bir yılda toplam 6 milyon 633 bin 481 abonenin borcu nedeniyle elektriği kesilmiştir.

Geldiğimiz bu durum halkın enerji yoksunu olduğunu gözler önüne sererken, yeni bir zam gelmesi durumunda halkımız enerji ihtiyacını karşılayamaz duruma düşecektir. Oysa toplumsal barış, genel refah ve mutluluğu sağlamak sosyal devletin görev alanına girmektedir.

Sosyal politikalarda gelişim beklerken tam tersi bir uygulamayla karşıya kalındı. Kamu idaresi, üreticileri korumak ve onları teşvik etmek amacıyla indirimli elektrik tarifi uygulayarak destekleme yapmaktaydı. Bindiği üzere geçen ekim ayında elektrik tarife değişikliğinde kamu yararına uygulanan tüm sübvansiyonlara son verildi. Kamuya ait sağlık kuruluşlarından resmi okullarımıza, kamu yurtlarından spor tesislerine, kültür balıkçılığında kümes hayvanları çiftliklerine kadar uygulanan elek-

trik tarifesinde halkın yararına olan tüm destekler kaldırıldı. Sosyal devlet olma özelliğimizden bir adım daha geriye gittik.

Aynı şekilde kalkınmada öncelikli iller kapsamında yer alan ekonomisi gelişmemiş illerdeki konutlara uygulanan sübvansiyon da geçen ekim ayında tamamen kaldırıldı. Böylece kalkınmada öncelikli illerde kalkınma özendirilmiyor, kendi kaderleriyle baş başa bırakılıyordu. Diğer bir söylemle yoksulluğu önlemede sosyal devletten ayrılarak sadaka kültürüne doğru bir geçiş destekleniyordu.

Suya da dolaylı zam

Tüm bunlarla birlikte halkın yararına kullanacak olan içme ve kullanma suyu için indirimli elektrik kullanma hakkını yok ettiler. Bu arada tarımsal sulama ve bazı tarımsal amaçlı kullanılan elektriğe verilen indirim de kaldırdılar. Böylelikle su fiyatlarının artmasına da neden olundu.

Bu durum özellikle içme ve kullanma suyu için belediyelerin elektrik faturasının yükselmesine ve vatandaşın ödediği su bedelinin de doğrudan zamlanmasına neden olmaktadır. Çiftçilerimiz, sürekli ödemekte zorlandığı elektrik faturalarına ek bir zam ile karşı karşıya kaldılar.

Elektrik fiyatlarındaki artma nedenini bu sektörde uygulanan yanlış politikalarda aramak gerekiyor. Zamlar, hızla özelleştirilen yapının bir yansımasıdır. Artık elektrik borsasında 1 kilovatsaat elektriğin fiyatı 2 TL'ye kadar çıkabilmiştir. Buna karşı önlem alınmadığı gibi borsadaki bu yükselişler normal karşılanır olmuştur.

Elektriğin halka sunulması bir yandan

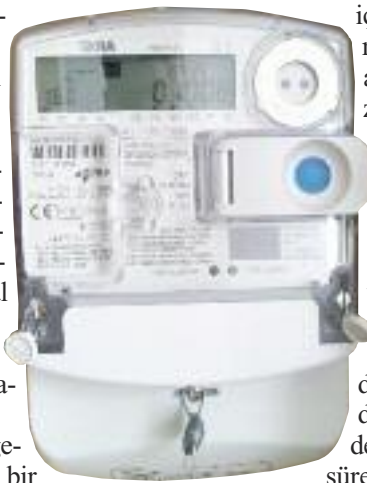
kamu hizmeti olarak kabul edilirken, diğer yandan kamu hizmeti anlayışının içeriği boşaltılmaya çalışılmaktadır. Kamu hizmeti, devlet veya diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri kamu yararı ya da çıkarı doğrultusunda kamu gücü ile sunulmuş etkinliklerdir. Bu hizmetin özel sektöre de yapılmasına izin verildiğinde hizmetin niteliği değişmez. Özel sektörün oluşturduğu kuruluş, kamu yararını ya da çıkarını gözetmek zorundadır.

Enerji, sosyal ve ekonomik yaşam üzerindeki belirleyiciliği nedeniyle stratejik bir hizmet alanıdır. Enerjinin olmadığı yerde günlük yaşamın sürdürülebilmesi mümkün değildir. Hepimizin yaşamını ve geleceğimizi ilgilendiren enerji sektörü halkın yaşam alanıyla yakından ilişkilidir. Aynı şekilde sanayici için de enerji bir girdi olup, çıkacak her sorun, ek maliyet ve üretimi aksatacaktır. Eğer siz enerji fiyatlarını yükseltirseniz, üretilen her malın zamlanmasına neden olursunuz.

Öncelik halkın ihtiyaçları

Sonuç olarak; elektrik enerjisinde etkinlik, ülke genelinde her yerde ihtiyaç duyulduğunda elektriğin aynı kalitede ve yeterli miktarda olması anlamına gelmektedir. Elektrik enerjisinde verimlilik kavramı salt bir kâr/zarar esasına değil, ülkemizin gelişmişlik ölçütlerini de kapsayan, sosyal etkilerini de dikkate alan bir değerlendirme yapılması anlamına gelmektedir. Bu açıdan elektrik enerjisi maliyeti doğru hesaplanmalı ve hizmeti kaliteli ve sürekli kılacak bir fiyat politikası benimsenmelidir.

Görünen o ki sosyal devletten düzenleyici devlete doğru hızla yol almaktayız. Sosyal devlette halkın ihtiyaçları ve toplumsal fırsat eşitliği ön planda iken, düzenleyici devlette öncelik küresel sistemle kaynaşma amacıyla özendirilen şirket ihtiyaçlarına verilmektedir. Toplumumuzun bu yapıyla; gelir dağılımındaki bozukluğun devam edeceği, halkımızın bir kat daha fazla yoksullaşacağı apaçık ortadadır.

Yerli ve yabancı enerji firmalarının yeni gözdesi Soma... Linyit yatakları iştah kabartıyor

HES projeleri nedeniyle kamuoyunun dikkati Doğu Karadeniz bölgesine çekilmiş durumda. Ancak Manisa'nın Soma ilçesi'ndeki linyit kaynakları da özelleştirme kapsamında. Linyit çıkarmak için teklif veren firmalardan kömür parası alınmayacak. Ayrıca ABD'li bir firma da kömürden gaz üretmeyi planlıyor.

Mert TAŞÇILAR

Zengin kömür yatakları ve termik santrali ile bilinen Manisa'nın Soma ilçesi son dönemde yerli ve yabancı enerji firmalarının gündemine gelmiş durumda. Yerli firmaların linyit yataklarının özelleştirilmesine ilgi duyarken, ABD'li Energy Allied International Firması linyitten gaz üretimi için temaslarını yoğunlaştırdı. Hükümetin bazı bakanları da ilçedeki linyit kaynakları açısından önümüzdeki dönemin hareketli geçeceğinin sinyalini veriyorlar.

Manisa'nın Soma İlçesi, önümüzdeki günlerde yeniden enerji sektöründeki gelişmelerle gündeme gelebilir. Zengin linyit kaynakları üzerinde yeni projeler konuşulmaya başlandı. ABD kökenli Energy Allied International isimli firmanın CEO'su ve Yönetim Kurulu Başkanı Mike Nassar, "İlgilendiğimiz yer Manisa Soma, görüştüğümüz firmalar var. Çalışmalarımız tamamlandığında, yatırım miktarımız birkaç milyar dolar seviyesinde olacak" açıklamasını yaptı. Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, söz konusunu yatırım planlamasını doğruladı.

'Kömürden para almıyoruz'

Diğer yatırım projesini de Enerji Bakanı Taner Yıldız açıkladı. Yıldız, enerji yatırımları ile ilgili yaptığı açıklamada, Soma'da gerçekleştirilen linyit kömürü ihalelerinde 61 firmanın dosya aldığını belirtti. 153 milyon ton yerli kömürün bulunarak, 30 yıl içerisinde değerlendirmeye açılması ile ilgili ihale yaptıklarını dile getiren Yıldız, açıklamasında şunları kaydetti:

"Soma'da konuyla ilgili ihalelerden birini daha gerçekleştirdik. 15 firmanın bizzat teklif verdiği ciddi bir rekabetle beraber 153 milyon ton bulup yerli kömürün 30 yıl içerisinde değerlendirmeye açılmasıyla ilgili ihale yaptık. Yatırımcıların işini kolaylaştırmak adına verdiğimiz kömürden para almıyoruz. Tabi yatırımcımız ciddiye kömür 30 yıllığına onun. Eğer değilse 6 ay sonra o kömür bizim. Diğer yandan yerli kömürden ürettiği elektrikte kilovat saat başına bize ücret ödeyecekler. Ne zaman? Yatırımı yapıp işletmeye geçtik-

ten sonra. Soma'da yapılacak yatırım yaklaşık 750 milyon dolar. Hem Soma'ya hem de ülkemize hayırlı olsun. Kömür çıkarmayla ilgili yapılacak yatırımı bunun dışında tutuyorum. Bu iş istihdam, yatırım tarafı var, kömür kaynaklarımızın değerlendirilmesi var. Yaklaşık her 1-2 ayda bir bu tür ihalelere biz çıkacağız. Özellikle yatırımcılarımızı bu ihalelere bu şevkle davet ediyoruz. Özellikle yerli kömürle yapılacak yatırımlara kolaylık sağlayacağız."

Bakan Yıldız, bu tür yatırımlarda, çevreye uyumlu Türkiye'nin bütün güzelliklerini, sit alanlarını ve tarım alanlarını koruyarak, aynı zamanda enerji kaynaklarını da ön plana çıkarıp yatırım yaptıklarını savundu.

alanda ithalat yaparak cari açığı oluşturulmasına sebebiyet verilen ürünlerin Türkiye'de üretilmesini sağlayacağını savunan Çağlayan, "Bu teknolojiyle bir çok kimyasal ürün birbirine paralel üretilmektedir. Ama sadece iki ürün Türkiye'nin

her yıl yaklaşık 650-700 milyon dolar açık verdiği iki ürün olması açısından cari açığı önleme noktasındaki kararlılığımızda önemli bir yatırım teşkil edecektir" görüşünü dile getirdi.

Energy Allied International'ın Yönetim Kurulu Başkanı Mike Nassar ise "Eskiden kömürden gaz elde etmek için uygun zaman değildi. Petrol fiyatları ortada. Şimdi kömürden gaz elde etmek için doğru zaman. Ayrıca yatırım-

cının baktığı pek çok şey Türkiye'de mevcut" ifadelerini kullandı. Nassar, Türkiye'nin petrol ve gaz kaynakları bulunmadığına, ancak kömür ve linyit bakımından zengin olduğuna dikkat çekerek, "Bu kaynakları kullanarak, gaza çevirebiliriz. Kömürden elde edilen gaz ise pek çok kimyasal sahada kullanılabilir" dedi. Türkiye'de yürüttükleri projede inceleme ve yatırım çalışmaları aşamasında olduklarını anlatan Nassar, "İlgilendiğimiz yer Manisa Soma, görüştüğümüz firmalar var. Çalışmalarımız tamamlandığında, yatırım miktarımız birkaç milyar dolar seviyesinde olacak. Büyük bir proje ortaklığımız olacak" dedi.

Kömür'den gaz üretilecek

Soma'da yapılacak bir diğer yatırımda ise ABD'li enerji firması, çıkartılan kömürden gaz üretimi yapmayı planlıyor. Energy Allied International isimli firmanın yapmayı planladığı yatırım için 2 milyar dolarlık bütçe ayırdığı belirtildi. Energy Allied International CEO ve Başkanı Mike Nassar'ı konuk eden Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan, söz konusu yatırımın yapılacağını doğruladı. Çağlayan, firmanın yatırım planlaması hakkında ise "Yatırım yapmayı düşündükleri sektörle ilgili planları zannediyorum, 2 milyar dolar civarında olacaktır" dedi.

Çağlayan, Energy Allied International CEO ve Başkanı Mike Nassar, Wolverine Power Group Limited CEO'su Dennis Werner, Wolverine Power Group Limited Başkanı Tom Hogan ve IC Limited Finans Danışmanı İbrahim Çakır'ı kabul ederek görüşti. Görüşmede konuşan Çağlayan, firmaların Türkiye'de yatırım düşünceleri ile bir toplantı gerçekleştirdiklerini belirtti. Energy Allied International firmalarının Houston merkezli, İskenderiye'den Kahire'ye şubeleri bulunan ve kimyasal ürünler üzerine üretim yapan önemli bir firma olduğunu anlatan Çağlayan, firmanın, Türkiye'de kömürden kimyasal madde üretimine yönelik önemli projeleri olduğunu söyledi.

Bakan Çağlayan, firmanın yatırım planlarına ilişkin, "Yatırım yapmayı düşündükleri sektörle ilgili planları zannediyorum, daha evvel konuştuğumuz çerçevede belirli vadede gerçekleştirilmek üzere 2 milyar dolar civarında olacaktır" bilgisini verdi. Firmanın yapacağı bu yatırım ile Türkiye'nin, dışarıdan ciddi

Rezerv 800 milyon ton

- 1913 yılında Soma'da kömürün bulunmasıyla linyit madenciliği başladı.
- 1939 yılında Etibank'a devredilerek işletilen kömür ocakları 1957 yılında Türkiye Kömür İşletmeleri'ne (TKİ) devredildi. Ocaklar, 1978 yılına kadar Garp Linyitleri İşletmesi (GLİ) tarafından işletildi. Daha sonradan 1978 yılında Ege Linyit İşletmeleri (ELİ) kuruldu. Bu tarihten itibaren ocaklar, ELİ tarafından işletiliyor.
- ELİ, Türkiye'de satılabilir kömür ihtiyacının yüzde 22'sini karşılıyor.
- 800 milyon tonluk linyit rezervi bulunan Soma'da yıllık 10 milyon ton kömür üretiliyor.
- 1981 yılında ilk kez enerji üreten Soma Termik Santrali, linyit kömürünü kullanıyor.